

УДАРНІК

№ 297
5

№ 5

СЫКТЫВКАР—1937

ОТДЕЛ

У д А Р Н Ъ І К

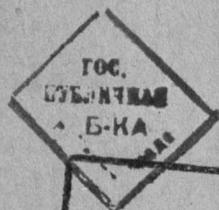
ММ 29-1
5

ХУДОЖЕСТВОА СӨВЕТСКӨЙ ЛИТЕРАТУРА КОМИЖУРНАЛ

О П Е Ч А Т К А Ј А С

	Печатајтома	Колө лыддыны
11-d лстб. вываныс 20-d строка	о најө	а најө
30-d „ увсаныс 6-d „	ез кув	оз кув
31-d „ „ 18-d „	најөлөн	I најөлөн
41-d „ „ 20-d „	Кемльы	Кремльы

№ 5

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

МАЙ 1937 ВО

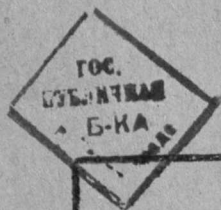
У Д А Р Њ И К

HM 29-1
5

ХУДОЖЕСТВОА СÖВЕТСКОЈ ЛИТЕРАТУРА
КОМИЖУРНАЛ

ЛЕЗО СÖВЕТСКОЈ
ПИСАТЕЛЈАС СОЈУЗЛОН
КОМИ ПРАВЛЕНЈЕ

№ 5

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛНОЈ ЛИТЕРАТУРЫ

МАЈ 1937 ВО

У Д А Р Н И К

КОМИ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛ
ОРГАН КОМИ ПРАВЛЕНИЯ ССП

ПОД РЕДАКЦИЕЙ:
М. ДОРНИНА (отв. редактор),
П. ШЕБОЛКИНА и И. ИЗЮРОВА

№ 5

МАЙ 1937 ГОД

ВОЈ ПОЛУС МІЈАН

„Май 21-д лунө, 11 ч. 35 м., Сöвет сојузса герој Водопјанов јорт зев мичаа пуксöдис самолет „СССР Н—170“ ји пласт вылө Вој полус дорө“.

(Радиограммаыс).

Но, кызи-нө гордост да нимкод оз бост,
Кор мијан странаным геројјасөн тыр,
Бесстрашнөја нуө природакөд кос,
I аслас победанас шензөдө мiр!
Ез еща морт нем человечество лот
Вој полус штурмујтиг, но... вес сүјета!—
Сöветскөј герој Водопјанов-пилот
Збыл олөмө пөртис нем чөжса мечта:
Шыв-пуксiс сöветскөј воздушнөј карабөн
Вој полусө, төдтөм ји-пласт вылө зiк.
I, збылыс-өд, сещөм јон крепөстыс абу,
Мед ескө вот сiјөс ез бост большевик.
Кор Пiри, сурс өкмыссо өкмысөд воын,
Вој полусөз волiс да олiс час-мөд,
Сек жугыла шуiс: мыј пөлзаыс лоi?...
Зiк өвiтор көсја ме—узыштны мед...
А кор дiрижабл вылын леблис Нобiле
I шунгылис бурещ Вој полус чут вест,
Сек пернапас чөвтөмөн шыбытлис зiла
Му гөг вылө сынөдсан зев ыжыд крест...
Кор звермөм фашистјаслөн сөд самолетјас
Испаија му вылө көзөны смерт,
Сек мiрнөја мијан Сöветскөј пилотјас
Јар бордјасөн өвтөны вој полус берд.
Фашистјас-кө полустө бостiсны,—ферт,
Зiк пыр ескө вөчiсны јон војенлаг...
А өни сен—Сталинлөн өзjө портрет
да лөсталө-шпоргө Сöветскөј гөрд флаг!
Сöветскөј ор'олјаслөн јонөс сталь бордјас
I славнөј геројјасөс нинөм оз вен;
Вој полус штурмујтөм көт сөдтiс рекордјас,
Но могыс—научнөј уж нуөдны сен.
да, збылыс, гордiтчыны ем мијан право,
I нимкодлөн чувствоыс пыщкад оз төр!
Полярнөј геројјаслы чест да бур слава!—
Тi бостiнныд Арктика сөлөмлыс шөр!
Став рөфина вемөз победаныд јонтө
да кыпөдө вылыс-выл ентузиазм,
I быдөнлыс сөлөмтө торја-нын шонтө,
Кор збылмөдан Сталинлыс мудрөј наказ.

Сыктывкар, май 1937.

Н. ОСТРОВСКИ

БУШКОВЫН ЧУЖЫГАС

ВІТÖд ГЛАВА 1)

Тажö вöскресенна асылас Могельницкiјас палаццоын садмисны зев вoз.

Полскöј легионерјас формаö пастасöм öружија jöz гiднајасын седлоалисны вöвјасöс. Флигельјасын, кöни олисны уна лыда дворна, нехотiнецјас виччысисны сiгнал выступiтöм вылö.

Шмултке да Зонненбург сöмын-на помалисны завтракајтны. Комнатаö пырис Жузеф да сетис мајорлы гижöд. Мајор лыддiс да шуис: — Графина Стефанија корö мијанöс пыравны сы дiнö зев срочнöј да важнöј делö куза.

Кыкнаныс гөгөрвотög вiзöдлисны мöда-мöд вылас, но пыр-жö сувтисны пызан сајыс да, муңдiрјас лөгöдыштöм бöрын, кыв шутög мунисны старик бöрса.

Мöд судтаас Жузеф паскыда востис öзöссö Стефанија будуарлыс да кiнас корис немецјасöс пырны.

Но графина пыддi најöс паныдалисны öружија кымынкö офицер, налы тöдтöм формаын. Öтик на пыс пöдлалис немецјас бöрыс öзöссö да сувтис пырысјаслы мышкас, кiас револьвер кутöмөн.

— Мыј тажö лоö?—коса јуалис Зонненбург.

Шмулткелөн кiыс ачыс леччiс тасма дiнас. Но револьверыс колi мајор комнатаын.

Будуар пелöсын жужыд креслöјасын пукалисны Баранкевич да бöрыс граф.

— Пуксöј, господа,—шуис öти офицер, нуммунигас блед чужöм-сö вежынтлöмөн.

Немецјас пыр сулалисны.

Баранкевич сöкыда кыпöдчiс креслöсыс да матыстчiс на дiнö. Сiјö, кызи тöдса, нужöдiс налы кiсö, но кыкнан офицерыс весiг ез вöрзöдчывны. Баранкевич гөрдöдiс.

— Ге... умм... да!—заводiтiс сiјö.—делöыс сын, господа. Сы вöсна, мыј тi еновтад мијанлыс крајсö да онö вермö вoзö вiзны мијанöс да кутны пöрадок, ми шуим асным кутчысны сiјö ужас.

— Коди сiјö миыс?—локыс көсöјтлiс сiнсö сы вылö Зонненбург.

— Ми—сiјö польскöј легионлөн штаб. Имеита чест представитны! —I Баранкевич бергöдiс ассыс тушасö öтик польскöј офицерлан.

—Полковник граф Могельницкiј, легионын начальник.

— Едвард Могельницкiј? Французскöј службаса полковник?

1) Заводiтчöмсö вiзöд 3 да 4 номерјасыс.

— Пöштi збыл, господiн обер-лейтенант. Ме, вескыда-кö, роч твардiјаса полковник, но став војнасö коллöди Францијаын, кызи роч војеннöј миссiјаса шлен, да Россијаын большевiстскöј переворот бöрын лоi французскöј службаса офицер,—вочавiзiс Edвард кöзыд вежливостöн.

— Сiзкö, мијанлы колö арестуйтны тiјанöс.

— Неуна соржык, господiн обер-лейтенант. Сетчö-жö, ми корiм тiјанöс татчö зiк мöд могөн. Кыкнанладорыслы лоö буржык, ми-кö спокојнöја тöдмалам артмöм положенiјесö,—возö вiсталис Edвард. —Ми бостам карсö. Тiґан ми корам нејтралитет. Ми огö кутöј пад-мöдны тiјанлыг тас мунöм, сöмын мијан делöјасö суитчытöм жылыг условiје вылын. Ферт, став öружiје да паскöм складјасыс вужöны мијанлы.—Шмултке скöрыс вöрзöдчiс.—Тi асныд аззад, мыј тајö абу сöд jöзлөн бунт, но тiјан пышјыг частјас бöрґа воöны краснöјјас. Најö ускöдчасны мијан вылö зiк пыр-жö немецкöј војскајас мунöм бöрын. Со мыј вöсна мијанлы быт лоö тiјанлыг мунöм вiччыстöг кутчысны округын пöрадок лöсöдöмö да мобiлизуйтны асыным вынјас. Ме шыöдча тiјан дiнö, господiн мајор да господiн обер-лейтенант. Тi кыкнаныд двор'ана да офицерјас. Збыл, ми тiјанкöд вöлим паныда лагерјасын. Но öнi мијан тiјанкöд öтувја враг—революција. Тi-кö заводiтад мијанкöд тыш—тајö лоö кивыв сöмын краснöјјаслы. Ме ог чајт, мыј тi тајöс кöсјад.

Кымынкö здук кыссiс чöв олöм. Шмултке јуалöмөн вiзöдлiс Зонненбург вылö.

— Бур... Но кызи та вылö вiзöдлас јего-превосходiтельство, гарнизонса начальник?—шöјöвошöмөн шуiс Зонненбург.

— Јего-преосвјашценство јепiскоп Бенедiкт сорнитчiс-нiн господiн полковниккöд,—назöник шуiс кодкö сiјö мыш сајын.

Немецјас вiзöдлiсны бöрлан. На возын сулалiс öтец Јеронiм, кодi тöдлытöг пырiс комнатаас сорнi костаыс. Сiјö сетiс Зонненбурглы печатајтöм пакет да, немецјас лыддiгөн, сiјö назöник мунiс пелöсас да пуксiс орччөн пöрыс графкöд.

— I сiз, господа офицерјас, тiјан вочакыв?—јуалис Edвард.

— Мијанлы колö сöмын-кывзыны,—пыдысан вочавiзiс Зонненбург.

— Зев рад! Тi, господа, ферт свободнöјöс. Öнiсан тi гöстјас мијан керкаын. Лоöј бурöс, вiсталöј асланыд салдатјаслы, кызи колö налы аснысö кутны. Поручик Заремба, зөбöј асыныд револьвертö. Подпоручик Могельницкiј, вiсталöј отрадлы менсым приказ лöсöдчыны. Господа офицерјас, сувтöј асланыд местајасö.

Час жын мыгтi неыжыд отрад кавалеријаыг да пехотаыг кујим пулемјотөн мöдöдчiс карлан.

Ыжыд камераын вöли рöмыд. Гырыс решеткајаса кык iчöтик öшiн пöштi ез лезны југыдсö. Зескыд. дасвiт морт пыддi—тани комын öтик. Пöв нарјас тырöмаöс морт тушајасөн. дука да најт.

Вескыда жожын кујлыг ыжыд тушаа морт бергöдiс Пшигодскиј-лан ассыс ыжыд јурсö да, чуњјаснас сынанөн моз паскыд тошсö сыналiг, шуiс:

— Мыј те сен мем курксан? Немысан мијанöс лахјас топöдлiсны! Паныд велалöма мијанöс лыддыны скöт пыддi, сiзи i нымтö—“быдло“. Oz ло полак да хохол костын мiр му вежтöзыс!

Пшигодскіј сқорыг сёлыштис.

— Кушқом јој мортыд! Ставсё теныд сетёма тырмымён, а вежорыд еша... да бост те менё да агтё, шуам, варгыл кока ош те! Мыјла меным текёд лёгавнысё, вистав вај мем? I тенё, i менё помешщик зилё сiјёсё додфавны да песны сад быртёз. Артмё—полак полаклы абу откоф. Абу-жё ставыс најё помешщикјас, чёртыс мед бостас! Ем i текоф гачтёмјас!

Крестанін кывзис ескытёг.

— Небос, вёлин-кё ескё помешщикён, щёщ-жё ескён плетнад кулин ен омёлжыка пан Зајончковскіјыс. Ачыд, шуан, гачтём, а пыр ныртё сујан—„јој-пё, сiктса меж, а ме-пё велёдчём“. Асгыд вылё пуксёмтё петкёдлан...

Пшигодскіј кыпёдчис да пуксис нарјас вылё. Кымынкё здух виэо-дис сорнiтыгыс вылё, сесга нуммуни.

— Јој морт! Ме-жё теныд бурыс, а те дёзман.

— Тајё—јёјсё да ошсё бурён лыддан?

— Еновт, папаша! Те менам кывјасё ен крукаслы, вужјас виэод.

Нар улыс мыччысiс брiтём јур, i Пшигодскіј вылё виэодлисны руч-лён коф сiнјас.

— Но i асныра-жё те, паёе Пшигодскіј! Кёсјад тајё ошсыс ретив ужёс вёчны! Xi-xi-xi!—i руч сiнма мортыд петис нар улыс, кёни сiјё уыс.

— А кушқом теныд пон фелё?—лёна вочавiзис сылы крестанiныд, полскёј кывјассё гёгёрвоис-да.

Пшигодскіј сiз-жё мiстёма кёсёјтчывлис најтысла сёдёдём гожса паскёма да намрасём галстука вертлан морт вылё.

— Менам быд тор дiнё фелё ем, сы вылё ме...

— Шулер да виэодыс!—помалис сы пыдди камера пелёссан том морт.

— Те, пон пи, наэёнжык сен, а то...—i морт вёчис кiнас гёгёрво-ана вёрэодём.

Пшигодскіјкёд орччён кујлыс, омёлик блед чужёма олёма рабо-чёј сујсис венас:

— Наэёнжык кулакјаснад, пан фёебек. Пшенiчек збылтор вiста-лис. Факт, мыј те став прёст јёзсё камераыс куштiн.

— Ме? Кушти?—i фёебек сујсис кiсё зептас.

Камера важён садмис, но сёмын ёни ставнас мёдис вёрны. I тајё вёрёмас фёебек казалис тыдалана грёз.

— Кыз те чајтан, Патлај, мыјла сiјё пыр кiсё зептас сујё, кор сылыс бёжсё топёдасны? Повэодны али мыј кёсё, али сылён сещём-лок сам?—јуалис Пшигодскіј согёдыслыс.

— Ме тёда, сылён сен безопаснёј брiтва,—сапёгсё кёмалиг моз вiсталис пелёссан том морт.

Сесга сiјё одјё сувтис да жожын кујлысјас вомён чеччалёмён матыстчис фёебеклаң. Тајё вёли ыжыд тушаа, лёз сiнјаса жежыд морт, пекар, ужалан паскёма. Полиција арестујтис сiјёс уж вывсыс сыыс, мыј сiјё пуртён ускёдчис дас арёса велёдчысёс нёјтыс кёзайн вылё. Кёзайныс мынтёдчис iчётiк дојён, но Пшенiчекёс вiччысiс суд.

— Петкёдлы, мыј тенад сен!—горёдис сiјё фёебеклы.

Камера лёнис. Тајё кадас коридор куза котёртис кодкё стёрёжјас-ныс, сесга кылис сёкыд сапёгјаслён шы.

Камералыс ёзёссё востисны. Порог вылын сулалис офицер, не-кодлы тёдтём формаа. Сы мышкын—кымынкё салдат. Турмаса пов-

чѳм началник лїсталїс кыз кнїга арестантјас атѳестатјасѳн. Пшїгодскїј ѳдјѳ кыпѳдчїс. Ѳтїк салдатын сїјѳ тѳдїс воксѳ—Адамсѳ, а офицерын—сїјѳ пансѳ, кодї корїс сїјѳс пырны полскѳј легїонѳ.

— Тани, господїн капїтан, кыпѳдчылѳмыс арестујтѳм крестана,— немецкѳј ногѳн вїсталїс ѳурмаса началник.

— Тајѳ Зајончковскїјлыг турун бостѳм јылыг ѳелѳ куза?—ї јуалїс Врона.

— да-да... Сесса сїзім рабочѳј сахар заводыс.

— Тѳда.

— Нѳшта кымын-кѳ морт разнѳј ѳелѳјас куза. На пѳвсын кык полак: сѳзбек—шулерствоыс да шантажыс мыжавсѳ, да Пшїгодскїј... Сїјѳ—комендатуралѳн торја лыдын...

— Тѳда.—Врона корсїс-нїн сїнјаснас Пшїгодскїјѳс.

— Но, мукѳдјасыс поснї ѳелѳјас куза. На пѳвсын ѳтїк арлыдѳ вотѳм—Пшенїчек.

Врона бостїс кнїгасѳ, гѳрд карандашѳн вѳчїс пас поле вылас Пшїгодскїј, сахарнїкјас да крестана овјаслы паныд.

— Мукѳдсѳ лезны. Нїнѳм вердны даснањ сојсјасѳс! Мунам војѳ.

Кор-на војтїсны мѳд камерасѳ, ѳурмаса началник удїтїс лыдѳны овјассѳ налыс, кодјас мездысѳѳны.

Кыз мїнут мысѳї камераын колїсны дасквајт морт. Патлај термасѳмѳн вїсталїс Пшенїчек пыр кымынкѳ кыв аслас гѳтырыслы. Пшїгодскїј-жѳ наѳейтчїс сорнїтны вокыскѳд.

— Пање капїтан, лыста корны тїјан мїлѳстѳс лезны вокѳс, Мечїслав Пшїгодскїјѳс, кодї ѳкмысѳд камераын. Сїјѳ немецјаслы паныда агїтацїја нуѳдїс да сыыс ї бостїсны.

Адамлѳн гѳлѳсыс тїралїс. Сїјѳ кїсѳ ез вештыв конфедератка кѳзырок дїнсыс.

— Радѳвѳј Пшїгодскїј, ме ачым тѳда, мыј вѳчны. Мун ворота дорѳ.

Адам кынмїс места вылас.

— Мыј ме шуї? Кругом марш! Мыј сулалан, пса крев?

Чѳв олѳм. Кулакѳн чужѳмѳ кучкѳмыс сїјѳ шатовмуни да муртса ез ускѳд ружјѳсѳ.

— Марш, а то лыјла понјѳс моз!

Адам сѳкыда вѳрѳдчїс места вывсыс. Најѳнїк мѳдїс корїдор куза, жож кузаыс кыскїс вїтовкасѳ. 9-ѳд номер камера дїнтї муни-гѳн сїјѳ паныдагїс вокыс сїнјаскѳд. Сїјѳ ставсѳ кывлѳма.

Переворот јылыг да сы јылыг јуѳр, мыј мездалѳны арестованнѳјјасѳс, здукѳн паскалїс кар пагта. Рєгыд ѳурма дїнѳ чукѳртчїс јѳз чукѳр. Легїонѳерјаслѳн отрад некѳдѳс матѳ ез лєз ворота дїнас.

Рајмонд, Андриј да Олєса вѳліны танѳс-жѳ.

Мездѳмјасѳс тыртїсны јуасѳмјасѳн, кышалїсны топыд кышѳн, но некѳд тѳлкѳн нїнѳм ез тѳд. Кор воротасыс котѳрѳн петїс пекарскѳј паскѳма том морт, сїјѳс пыр-жѳ кышалїсны.

— Те мыј, щѳщ пукалїн?

— да!

— Сїзкѳ, ставсѳ мездалѳны?—јуалїс сїјѳс Рајмонд.

— Но да, ставсѳ! Куш жулїкјасѳс сѳмын!.. А кодјас честнѳјѳс, најѳс нѳшта-на ѳтїк јїган сажѳ.

— Сіңкө, те—жулік? Рајмонд, віз зептө! А то сылөн—өті здук, і міжан нінөм абу.

Пшенічек локыс бергөдчіс Андријлаң.

— Тајө те шуин, мыј ме жулік? Пеш лов!

— Ачыд шусин!—горөдіс сылы Андриј, тыш кежлө лөгөдчиг.

— да мыј ті крукасід петукјас моз? Оз леңны буржыка јуасны мортыслыг!—горөдіс олома нывбаба, Пшенічекөс соскөдыс нещкөмөн.

— Сіңкө, оз ставсө, шуан? А кодөс-нө колөны?

— Ме-жө вісталі—кодјас правдаыс, најө і кутасны пукавны. А менө-кө жулікөн кодкө нөшта шуас, сек ме чужөмгыс сылыс пірожнөј вөча... Ме правдаыс пукалі... А мыјла леңисны, чөрт сіјөс төдас!

— Еј, те! Мыј те тан сөран? Бөр көсјан решетка сајас?—Повзөдлана горөдіс Пшенічек вылө бур паскөма господин, кар пагтаын төдса калбаснөј завод кутыс да зургіс пекарлы беднас мышкас.

Андриј нещыштіс сылыс бедсө кігыс.

— Те мыыс сіјөс кучкін, щыксөм калбас? На, бост здача!—і Андриј пелка ускөдіс сіјө јур вылыс кофолоксө.

— Кутөј сіјөс! Поли-і-ці-ја!—горөдіс калбасныкыд, куш јурсө кинас кватитөмөн.

Мостовөј куза кылісны вөв кокшыјас.

— Тајө кущөм чукөртчөм?—вөв вывсаң Едвард Могельніцкіј зывөка візөдліс турма динө чукөртчысјасөс.—Поручік Заремба, весавны плөщцафсө!

— Ра-зөд-чөј!—командујтіс Заремба.

Сіјө јур вестын југнітіс палаш.

Јөз чукөр савмуні да котөртіс, ас туж вывгыс ставсө пөрлөдлөмөн.

Легионерјаслөн отр'ад турма ворота дінын ружјејассө бостіс кіас. Тајө верміс лоны і командірос чолөмалөмөн дај јөз чукөрсө повзөдөмөн.

Кык квартал пышјөм бөрын, Рајмонд, Олеса да Пшенічек сувтісны. Јөз чукөрсө разөдөм бөрын, легионерјас скачитісны возө.

— Көн-нө Андријыс? Ті сіјөс ен аззылөј?—повзіс Олеса. Котөртөмгыс сылөн щөкајасыс гөрдөдісны, сіјө пыдысаң лолаліс.

Том пекар візөдліс ныв вылө, сесга Рајмонд вылө да шога нумуні.

Пелөс сајсаң вірдыштіс Птаха. Сіјө котөртіс кокныдіка чеччалөмөн, кіас бед бергөдліг.

— А-а-а! Со ті көнөг! Фу... А ме коллі неуна...—Сіјө сінјасын чепсасіс серам.

Јортјасыс динө котөртөм мысті, сіјө леччысіс забор динө да серөктіс.

— Ек, ті-кө ескө аззылід, кызі сіјө пышјіс. Кула! Кор ставөн савмуніны, ме калбасныкыдлы нөшта өтчыд сеті беднад, сіјө кызі вірскөбтас! да сещөм өдјө, мыј ме сіјөс муртса суөді. Сеті сылы прөщцајтчөм вылө нөшта өтчыд! Сіјө меыс, кызі чөртыс, ворота улө...

Пшенічек щөщ сераліс.

Рајмондлы да Олесалы на вылө візөдігөн сөкыд вөлі кутны збылуннысө.

— Ме текöд сегда некытчö ог мун. Сöмын жанöдан... Вот ег тöд, мыј те сещöм хулыган...

— Мыј-нö, ме абу мыжа, мыј талун луныс тащöм тешкод,—векöда вочавііс Андріј.

— На, другö, бедтö. Тенö сіјөн нöјтисны, те і бөгт аслыд памет вылö... А вістав, міжанлыг заводскöјјасöс те сег ен азъыв? Патлајöс, Шірокіјöс?—јуаліс Андріј пекарлыг, бедсö сылы сетіг.

— Но, кыз-нö! Ме öтлаын накöд пукалі. Бур морт Васіліј Степановічыс! Став заводскöјјасыс öтлаынöс. Накöд нöшта öті Пшігодскіј. Сіз-жö бур морт,—украінскöј кывјассö сöкыда бöрјіс Пшенічек.

— А тöдан мыј?—мövпыштöм бöрын шуіс Рајмонд.—Мунам Василіј Степановіч гöтыр дінö, те сылы ставсö вісталан.

— да сіјö і сізі щöктіс сылы віставны мыј-сурö.

— Но вот, і мöдім. Вај тöдмагам.

— Господин капітан, мездöмјас пыс öтк кöсјö віставны тіжанлы мыјкö ыжыдтор,—турмаса начальник петкöдліс дзебек вылö.

— Но, мыј сен? Öдјö!—шуіс Врона, канцеларіјаас пырöм мыст.

— Кора лезны, јасновельможнöј паңе, чолöмавны тіжанöс вермöмөн! Ме ачым полак, і ме...—кыпыда заводітліс дзебек.

— Жеңыдзыка!

дзебек нылыштіс бöрја кывјассö, містöма нуммуні да терыба заводітіс:

— Ме, кызі полак, објазан отчізна воғын служітны тіжанлы вераөн... Турмаас ме сурі нінöмсыс...

— Жеңыдзыка, пса крев!—равöстіс Врона.

— Лыдда долгөн јуöртны, пан капітан, мыј öкмысöд номера камераын колыны öпаснöј јöз... Торја-нын есіјö Патлајыс... да Пшігодскіј. Најö пыр нуöдöны краснöј пропаганда... Торја-нын öпаснöј Патлајыс. Сіјö заклатöј большевік, пан капітан. Ті ізволітід лезны есіјö том Пшенічексö... Сіјö зев вреднöј дөтина! Сіјö пыр накöд шöпкöдчіс. Патлај сылы мыјкö шöпкöдіс петöм воғылас. Абу-кö сор, щöктöј кутны сіјöс. Пан капітанлы-кö колö, ме верма віставны ставсö бура.

— Бур! Сорнітыштам... да, мыј ті лöсöдчад вöчны?

— Мыј тіжанлы колö, пан капітан.

— Мыј-нö, відлам! Гашкö тіжаныс оз омöл агент артмы. Но менам сöмын фокусјастöг. А то плөшад пула дај гуö.

— О, мыј ті, пан капітан! Ме вöча ставсö.

Рытнас Рајевскіј пыскöд віччысöмөн матыгтчісны асланыс керка дінö. Öшін вылас öзтöм лампа.

— Сізкö, ставыс бур. Мам гортын.

Багыс пыріс патөраас, пыс колччіс стöрöжавчы ворота дінас. Лунтыр том мортыд шöјтіс кар куға, вöчаліс багыслыс щöктöм торјас.

Мінут мыгөті гортгыс петіс мам. Муніг мозыс шöпнітіс пөлас:

— Муна Патлај гöтыр дінö. Міжанын Оліва. Баттö віччысіс.— І сајалі пемыдас.

„Муса, дона мам! Кущöма сіјö вежсіс! Кущöм мöд лоі—зікөз томміс.“

— Ставсö лоас вöчöма, Рајевскіј јорт! Міјан җіпографіјаса склади́н сулалö запаснöј „бостонка“. Кіөн бергöдлан. Тавој міјан срочнöј заказ најö штабсаң. Приказјас, мобілізаціоннöј анкетајас да воінскöј кнїжкајас колö печатајтны. Ме щöщ і тіјанлы ставсö тајöс ваја ічöҗікаөн. Гашкö, ковмас. А тајöс ме тавој ачым печатајта. Віт соöс, унжыксö ог удіт. Сöмын асыввоғнас воззванїејассö колö петкöдны складыс. І наборсö сіҗ-жö, а то разбірајтныс сіјöс меным некор лоас. А сесга ме тіјанлы шапірограф частјасөн ваја. Сіјö зев колана тор. А то-öд öдвакö удајччас печатајтны җіпографіјаас. Öд најö, кор лыддасны, ставсö вывлаң кокөн гудыртасны... Тајö делöсö колö вöчны бура, а то і јуртöг колан,—Оліва віставліс лöна, тöлкөн.

Пöрыс наборшщік воіс сöлöм вылас Рајевскіјлы. Став чужöмыс посні чуқырјаса. Ыргөн оправаа ыжыд öчки, а на сајын—лöзоват мелі сінјас.

— Вісталöј, Оліва јорт, сені ті кынҗі некод абу, кодлы ескö лoҗіс дöверітны?

— Код сіјöс тöдас? Емöс, җерт, бур јöзыд, но петлаад оз пырны. Комнатаса јöз. Мукöдыс нöшта омöлжыкöс—кык пепеесовец, сіоніст да кујімөн—кытчö төв пöлтö. Сöмын гашкö Емма Штолберг? Сылөн батыс венгерец, но нылыс тані чужлöма. Том-на, а сіҗсö бытöө нінöм.

— Бур, Оліва јорт, җејствуйтöј.

Наборшщік сувтіс.

— да, муртса ег вунöд! Вісталöј, ті міјанлы печат вöчны он вермöј?

— җерт, ме абу гравер, но, пöжалуј, вöча. Тіјанлы-öд оз ков сещöм шапöс. Хе-хе...—Сіјö чужöм вылын чуқырјасыс вöрҗыштлісны, а сін пельöсјасас чукöртчісны вејерөн.—Но, став бурсö. Мöдöдöј јöзтö віт час асыв кежлö.

Рајевскіј здук кежлö кутліс кіпыдöсас Олівалыс свінеч буссыс сöд кісö.

— Мыјла ті абу партїяын, Оліва јорт?

— Пöрыс ме... Кытчö-нын мем! Мед томјас. А ме отсышта. Менö көт і öшöдасны, то абу жал—ассым олі. җерт, кувнытö некодлы абу окота, но век-жö томыдлы тајö сöкыджык.—Сіјö віҗöдліс Рајевскіј вылö öчки вывтыс стрöга да, кыҗі кажітчіс Сігізмундлы, Світана.

Кор Оліва петіс, Рајмонд пыріс комнатаö.

— Со мыј, піук, мі сетам теныд томјöзлыс коммуністическöј сојуз котыртöм. Партїјалы колöны сторожевöјјас да разведчікјас, преданнöј томјöз. Те ачыд азған, мі врагјас пöвсынöс. Öті віччыстöм восколыс, вöрҗöдчöмыс вермас пöгібнїтны став організаціяыс. Томјöзыд мукöд дырјыс оз віччысны опытныс тырмытöмла, вот мыј вöсна сојузад выл јортјастö босталöмыд—зев ыжыд делö. Боставны поғö сöмын повтöмјасöс, вежöртысјасöс, кодјас дагöс жертвуйтны весіг олöмнас. Сумышт ачыд, мыј мі бостім улысöс да сіјö кущöмкö ногөн вескалö жандармјас кіö. Сіјö-öд вузалас ставсö, ассö спасітöм вылö наҗеја кутöмөн. Сылөн революціонностыд тырмас сöмын медвоғза арестöҗ. Емöс öпаснöј пріклученїејастö ташöм раҗејтысјасыд. Міјан тышыд налы—абу кровнöј делö. Најö ворсöны революціјаö. Тајөн меҗса щöкыда вісöны інтеллігентікјас, кодјас лыддалöмаöс пріклученческöј кнїгајас. Кор делöыс ворсöмсаныд

вужо смерто, то секи најо заводітöны тіравны. Лоан організаціялыг шөр јадросö ми індам öтвылыг. Kodöc те лыддан медга достој-нöјөн?

Рајмонд думыштчіс.

— Ме ог төд, батö. Тајö-öd сещöм ыжыд тор,—шöпнытіс сіјö дырöн.

— Бур, ме отсала теныд. Мыј те думајтан Олега Ковалло жылыг? Сіјö бур рöдыс. Најö кыкөн бат да ныв. Кровнöј јитöд—кровнöј делö... Сіјö, мем кажітчö, збој ныв.

— Да, меным сіз-жö кажітчö.

— Но вот! Öтк јорт ем-нын. Сесга kodöc те төдан?

Рајмонд дыр чöв оліс, сесга шуіс:

— Сарра Міхелсон. Сіјöc Шпілман уж вывгыс вöтліс, а керкаса көзайныс најöc талун шыбытіс улыч вылö. Сізі і пукалöны öшің улас көлуј чукöр выланыс. Ме сіјöc муртса-на аззылі, налы воштыснысö некытчö. Кыз ескö налы отсыштны, батö?

Рајевскіј мыжкö думајтіс.

— Мед міјанö вужöны.

— Но кытчö-нö најö төрöдчасны? Тани і сізі бергöдчынысö не-көн, о најö квајтөн, сесга көлуј...

— Нинöм, міјанлы тас быт-жö лоö мунны. Те-жö төдан, кар па-таын коргысöны-нын. Міјанöc оз-кö талун—аскі гудыштасны. Мед вужöны, көлујнас вöдйтчöны, кызі көсјасны. А міјанлы ковмас ов-мöдчыны торја местајасö. Ме öні овмöдчыла Ковалло ордын, ма-мыд—Марцеліна тöт ордын, а те кушöмкö аслад јорт ордын... Но, мі текöд ылалім. Сізкö, Сарра? Бур. Kodі тенад нöшта төд вылад?

— Ем нöшта Андриј Птаха. Сылөн збојлуныд—кöт чінты. Сö-мын сіјö вільш зев да вермас вывті зілны. Ме ногөн сіјö вежöра, сöмын вывті горач.

Рајевскіј нуммуні.

— А ті сіјöc öнісö мöдад кутыштны. Віччысöмыд воас öтшöшгöгöрвоöмкöд, мыј сіјö вермас пöгубітны не сöмын ассö... Сіјö мыј, тенад друг?

— Да... Сізсö абу сещöма, мед зік... Зато сіјö зев бурын Оле-сакöд...—І Рајмонд төдчымөнја падміс.

— Ага. Мыј-нö, тајö абу омöл. Нöшта те kodöc көсјан?

— Ем нöшта сіјö том мортыд, kodі турмаад Патлајыдкöд пука-ліс. Чех Пшеңічек. Сам сертыс сіјö—öткөд Андријкöд.

— Бур. Аскі те горнытышт быдөнкöд торјөн, мукöдјаслыг німсö казтывтöг. Вістав став сөкыдјас јывгыс, мед најö төдісны, мыј вы-лö мунöны. І сöмын најö бур сöглас бöрын најöc позас лыдфыны коммуністическöј сојузса шленјасөн. Первојја группасö вынгöдас ревком, а сесга выл јортјассö кутад боставны асныд... Öні те му-нан водокачкаö. Сени војнас лоö ыжыд уж. Ковалло вісталас. Тенад öружіеыд ем?

— Да, револьвер, kodöc полїцейскіјлыг мырддіс Андриј.

— Те төдан, кызі сіјөн вöдйтчыны?

— Ог.

— Вај, ме петкöдла.

Кор Рајмонд освоітіс öружіелыг кокныдік мехаңикасö, батыс шуіс:

— Бост. Ен вунöд: лылыны колö сöмын сек, кор мöд петан-туј абу. Но заводітін-кö-нын лылыны, то дорјыс медбöрја патро-

нөзид. Өтчид либө дасыг лыжөмыг жандармјаслөн доныс өтi. Мун, пиук, да ло виччыгысөн...

Медвоzzaыг батыс ськөд тагсө сорнитiс. Рајмондлы окота вөли сывыштлыны батсө, топөдчывны морөс бердас, шуны: „Батө уважајта тенө да радејта!“ Но Рајмонд кағалис сылыг терпиттөм вөр-чөдчөмсө да термасөмөн петiс.

Водокачкаө мунигөн котөртлис Сарра дiнө, мед нимкофөдны сiјөс. Сорнитны-жө нылыскөд, кығи щөктiс сылы батыс, сiјө ез вермы. Пыр мешајтiсны.

Сылөн колли-на час кык прөст кад, i сiјө вескөдчiс заводса окраинаө, көни олис Птаха.

Андрiј вөли горғас. Сiјө пукалис крөват вылын да мандолина вылын ворсiс попури украинаса сыланкывјасыг да јөктөмјасыг. Сiјө муртса-на помалис шог мелодiја „Та нема гiрш ныкому, јак тiј сыротыни“ да вужiс шабаштөм терыб гопакө. Ворсiс сiјө бура. I кiјасыс кутны погтөм терыба вөран тактас збоја јөктiс сылөн јурғи чубыс.

Сылөн iчөтжык вокыс, дас арөса Васук, јурнас јурлөсө мыжсөмөн да кокјассө вылө лептөмөн, вөчалiс наөн быдсама чiкыл-мукылјас. Кор сiјө ез вермы кутны ассө да услi крөват вылас, то пыр-жө, том чағ моз, чужыштчалiс кокјаснас да бөр сувтлис увлаң јурөн.

Рајмондөс кағалөм бөрын Андрiј дугөдiс ворсөмсө сещөм фортiсiмоөн, мыј мандолиналөн ори кык струна. Тајө Андрiјөс јона нимкофөдiс.

— А бура-өд тајөс ме кырсышти! Весiг струнајасыс орины!— чеччыштис сiјө крөват вьвгыс да пунктiс мандолинасө пьзан вылө.

Андрiјлөн мамыс керкаын ез вөв—сiјө мунөма согедјас ордас.

— Меным текөд, Андрiј, сорнитыштны колө өтiк ьжыд фелө куға.

— А мыј лоiс?—повзыштис Андрiј.—Валај, вiгтав!

— Ас кежын колө.

Андрiј бергөдчiс Васуклаң. Сiјө-нын пукалис јурлөс вылын, шенасiс көмтөм кокјаснас, да збылыг гудјыгiс нырас.

— Васук, котөртлы улiч вылө.

— А мыј ме сег ег азғыв?

— Ме теныд шуi—котөртлы! Тани i тетөг артмөдчам.

— Ог мун, сени көзид, а сапөгјасыс абу.

— Көмав мамыдлыг бөтiнкiсө.

— Но да! Мед сiјө менө нөјтас!

— Теd мыј, тасма ковмiс? Мыј-нө, мем, те ногөн, те вөсна улiч вылө колө ветлыны?

— Мыјла ветлыны? Ме тупка пельөс, а тi сорнитөј.

— Васка!—гөлөссө кыпөдiс Андрiј.

Но Васук воғө пункталис, ез көсјы кывзысны. Андрiј кутiс раны тасмасө. Васук гуса вiғөдiс сiјө вөрөм бөрсә. Рајмонд бөгтiс Птахаөс кiөдыс.

— Мунам, Андр'уша, ьвлаас. Сени збылыг көзид.

Најө пунктiсны пос щупөдјас вылө. Керка өғөс нағөнык зуртыштис.

— Васка! Нөјта! Ме теныд кывзыса!

Өғөс өдјө пөдлагiс.

— Те мыј сiјөс, збылыг нөјтан?

— да ог! Но сѣрвоыд зѣк ме код. Ме сылы өтѣ тор, сѣжө меным мөддөс. А нөйтныс ог вермы—радејта шельмаөс. Сѣжө төддө тајөс. Ставсө вөчас, сөмын сѣкөд колө бурыс. Оз радејт, жаба, мед сѣдн камандујтисны.

дыр пукалісны најө кыкөн, сорнѣтисны шөпкөдчөмөн.

Андріј коллөдіс Рајмондөс калѣткаөз. Сен најө сулыштисны кывшутөг, кіјассө торјөдтөг.

— Те гөгөрвоан, Андріј, та жылыс некодлы оз ков төдны.

— Рајмонд, ме-жө шуі! Гу! Ме ачым ег өтчыд думажтлы: да збыль өмөј оз сурны сещөм јөз, мед правдасө свет вылас лөсөдісны? А тани сѣзі артмө, мыј ем.

— А гашкө те еновтчан? Сѣз-кө аскі вѣсталан.

— Ме?! да мед меным потны зѣк тајө места вылас, ме-кө бөрынтча! Ек, Рајмонд, он гөгөрво те меным самөс! Сѣз, чайтан, горзыс... А-өд і менам сөлөмөј щөщ прамөј оломьыс гажтөмтчө.

Көзыд сөд вој. Јог төв гөнајтис көрттујјас куза.

Вокзал вылын, жандармскөј өтделеніје өзөс вылын, вежісны иөвтор. Нымыс колі сѣжө-жө, но полскөј кыв вылын-нын.

Некод жандармскөјын вөлысјас пыыс ез төд, мыј маневрірујтыс паровоз запаснөј туј вылын бытөккө ненарошнө зураіс өтка вагон вылө, сесга вөтліс сѣжөс ас воғас, сѣз-жө төдлытөг сувтліс да муніс бөрө. А вагон муніс-нын ачыс сетчө, көні сѣжөс вѣчыісны морт кыз. Асыввоғнас сѣжө-жө паровозыс нуіс сѣжөс водокачка дорса ылі тупыкыс важ местаас.

Кыа петтөз-на Рајмонд петкөдіс типографіја складыс воззваніје-јаслыс мешөкөн гартыштөм чукөр. Војбыд сѣжө ез уғ. Но воғын вөлі-на медга өпаснөј уж.

Асывнас Міхельсонлөн семја вужіс Рајевскіјјас комнатаө. Керкаса көзайнлы Јадвіга шуіс, мыј сѣжө пыскөд муно каргыс.

Водокачка вылын содіс выл олыс.

Врона кујимпөв лыддіс выл печатајтөм листовка.

„Став странајасса пролетаріјјас, өтувтчөј!“ заголовокыс роч, украинскөј, полскөј да немецкөј кывјас вылын. Вооружоннөј кыпөдчөм вылө чуксалөм! „Став власт Советјаслы!.. Солој капіталістјасөс, помещікјасөс... Му крестаналы“...—„Ак, пса крев! А печатајтөма-өд типографіјаын—міјан ныр улын... Мыј шуас Могельніцкіј? А медгаыс, чөрт мед богтас, кырымпас: „революціоннөј комітет“. Ем-нын, сѣзкө, сещөмыс“.

— Еј, код сен?

Өзөсын сувтис часөвөј.

— Вайны татчө сѣбекөс, пса, сѣжө мат!

сѣбек котөртис жандармеріја началнік кабинетө палашнас грывмакылөмөн, коді кыссіс муөдыс, кызі тајөс лөсөдөма австріјаса гусарјаслөн.

— Чест імеіта...—сѣбек жөмдіс, кор аззіс, кызі друг нещышт-чис Вроналөн чужөмыс.

Капітан кыпөдчис пызан сајыс, кіас воззваніје кутөмөн. сѣбек ез төд, сералө Врона алі парјасыс сѣлөн асныс нещкысөны.

— Тајө мыј тащөмыс?

— Чест імеіта віставны, пан начальнік, менам агентјас сѡмын-на јуѡртисны та јылыс. Асывнас-на кінематограф афішајаскѡд ѡтлаын кущѡмкѡ јѡз клеіталісны тајѡ листовкајассѡ. Вермад аґзыны, пан начальнік, ѡтар бокас тіјан приказ, а мѡдас—воззваніје. Најѡ сіґі і клеіталісны: кѡні вѡлі позана,—воззваніјесѡ, а кѡні—приказ... Сесга, лыста віставны, кущѡмкѡ ар даса фетінка котѡртис шѡр улычајасѡ-дыс міјан гаґетѡн, шыблаліс сіґѡ листовкајассѡ да горзіс: „Лыдѡѡј штаблыс приказ“. Кор постовѡјјас лыдѡісны да кватітчісны, сылѡн і следыс воші... Сіґ-жѡ, лыста віставны, заводуын да кѡрттуј вылын тащѡм листјассѡ разѡдісны тѡдтѡм јѡз... Ме арестујті-нін став ті-пографіјасѡ, но міјан маґеріалјас кынґі, сес нінѡм ез сур. Сесга сені ем ППС-са кык шлен, најѡ јурнаныс ручајтчѡны, мыј налѡн некѡд ез вермы печатајтны. Сѡрт, налѡн кѡнкѡ асланыс машина.

— А кыс најѡ бостісны приказсѡ?

— Лыста віставны, управаыс кынґі некыс. Сіґѡс сен прѡстѡ чу-кѡрѡ течѡмаѡс корідорас. Быдѡн, коді қѡсјіс, верміс бостны.

Врона вѡчіс кык восков вахмістрлан.

ґѡбек бѡрынґчіс сы мында вылѡ-жѡ.

— Кывзѡј, ті! Шулер! Ме сеті тіјанлы мунѡір да чін, но ме ті-јанѡс ѡшѡда, воґвыв плетѡн соыс кучкыны щѡктѡм бѡрын, ті-кѡ ставсѡ тајѡс он гурјѡ! Со тіјанлы сурс марка. Чуқѡртѡ ассыныд став јѡзтѡ да ен локтѡј натѡг, кодјас тајѡс печатајтісны! Кланітча јенмѡн, ме вѡча мыж честлы паныд! Тащѡм хамскѡј чужѡмлы абу достѡјнѡј офіцерскѡј погонјас. Но ті сіґѡс пѡлучітад, онѡ-кѡ кѡсјѡ лоны ѡшѡдѡмаѡн... Ен думыштѡј пышјыны сѡмнас—ме тіјанѡс аґза і му улыс. Марш!

ґѡбек кватітіс сѡмсѡ да бергѡдчіс сещѡм ѡдјѡ, мыј палашыс ез уґіт сы бѡрса да вахмістр конјасѡмысла муртса ез ус. Палашсѡ кватітѡмѡн, сіґѡ чеччыштіс корідорѡ.

...— Сіґкѡ со мыјыс тенґыд верѡстѡ фронт вылас мѡдѡдісны,— шѡпнітіс Лудвіга.

— Јасновельможнаја паңі! Кѡра тіјанѡс! Кокјаснытѡ тіјанлыс окав-ны кута... Пан граф тіјанлы ставсѡ вѡчас... Спасітѡј сіґѡс!— бѡрдіс Франціска, Лудвігалыс піґѡсјассѡ кутлѡмѡн.

— Бур, ме ставсѡ вѡча, сѡмын дугды бѡрднытѡ,—шѡјѡвошѡмѡн шуіс Лудвіга.

— Сватѡј Маріја раді, термасѡј, јасновельможнаја паңі! Талун војнас најѡс лыјласны. Ачыс капітаныс шуіс,—кајтіс Франціска, жоґыс мырдѡн сувтіг моз.

— Ме пыр-жѡ муна граф дінѡ. Лѡнышт Франціска,—шуіс Лудвіга. Муґѡм нывбаба коран сінмыс пышјѡмѡн, сіґѡ ѡдјѡ петіс комнатасыс.

— Код сен? Ак, тајѡ те, Лудвіга! Прѡстіт менѡ, но ме ог ешты.

— Едвард пуктіс пызан вылас полевѡј телефонлыс трубка,

Сылѡн кабінетыс вѡлі пѡртѡма штабѡ. Пызан вылын —кык теле-фон. Сґенын—крајыслѡн карта, кодѡс зурјѡдлѡма гѡрд да сѡд фла-жокјасѡн. Палаш да револьвер кујлісны сіван вылын.

— Едді, ѡті здук... Ме кѡра тенѡ вѡчны меным ѡті тор.

— Вістав, Лудвіс. Те-жѡ тѡдан, мыј ме тенґыд вѡча ставсѡ.

Звѡнітіс телефон. Едвард бостіс трубкасѡ.

— да, ме. Мы? Павлодзын кыпöдчöм? Мы сещöмыс? Вокзал вылын лысöны? Öнi-жö тöдмалö, мыын делöйс. Ферт-жö... Сув-тöдöй ставсö кокжылö... Пыр воа... Мы? Немецкöй ешелон... Ыстöй взвод усадба вiзöм вылö. да. Öнi воа.

Edvard локыс шыбытiс трубкасö пызан вылö.

— Мы лоiс, Eddi?

Могельницкij термасöмөн тасмаасiс, код вылын öшалiсны палаш да револьвер. Чужöмыс сылөн вöли пемыд.

— Посныдiк локторяс. Ми ставсö тајöс бырöдам... Регыд тани лоö Владислав кавалерија взводөн. Ен пов, менам гажöй, ставыс артмöдчас... Ме звöнитa штабсаң. Но, прöщај!

— Eddi, а менам корöмöј?

— Прöстiт, те сы жылыс вiсталан рытнас.

— Но секи лоö сор. Ме кора тенö, Eddi, жона кора... Вöч тајöс ме ради—мезды Жузефлыс пiсö, меным страшнö весиг шуныс, но сi-жöс лöсöдчöны лыжыны тајö војас.

Лудвига пощiс Edvardлыс туйсö.

— Ак, те со мыј жылыс? Но, тајöс вöчны оз поз! Сijö öпаснöй морт. I вообщце, менам донаöј, ен сујсы тајö делöјасас. Ме термаса, Лудвиг.

— Кора тенö, Eddi! Вöч тајöс ме ради... Кылан? Кора!—Сijö сывыштiс верöссö пельномöдыс да мелiа топöдчiс сы бердö.

Но сijö чорыда вештiс гöтырыслыс кiјассö бокö.

— Ме ог вермы кольчыны татчö весиг öтик звук. Менö вiччысöны. Вокзал вылын мыкö вöчсö... Прöщај...

Лудвига кутiс сijöс муңдiр соскöдыс.

— Eddi, мијан радејтöм куза кора тенö! Те-кö он вöч, сiз-кö он радејт...

Edvard скöрыс бергöдчiс сылаң, кöзыд, зiк бокöвöј.

— Ме кора тенö, ме, медбöрын требујта... да, требујта не сујсыны штаб делöјасö! Те коран позтöм тор. Мыј теныд наöз? Тајö жöзыс дагöс бырöдны мијанöс, а те најöс нöшта дорјан... Тенад гуманностыд оз лöсав. Најöс колö бырöдавны дурмöм понјасöс моз! Пöжалујста, iстерикатöг! Меным отсалöм пыддi те сöмын мешајтан...

Пöдласiс öзöс. Ödjö кылисны коридор кузаыс чорыд восковјас да шпорјаслөн зiлгöм. Минут мыгтi кујим верзöма скачөн лебзiсны карлаң.

КВАЈТÖд ГЛАВА

Дзебек чорыда шуiс шедöдны подпоручиклыс зарнi погонјас да сурс марка, а оз-кö шед—зебсыны ылöжык. I сiз-нын важөн кад вöли вежны местасö. Но öнi, кор мунiс ворсöм да сöмын јукiсны картiсö, шулер венiс сыын трусöс. Војдөр „кучкыны банк кузаыс“. Вiччыс, кор бара лöсалас тащöм јöј кадыд, кор сещöм-жö кокны лоны генералөн, кызи лоны i öшöдöмаөн. Сöмын мед не вiлскöбтыны! Ыжыд ворсöмыд овлö öтчыд... I сijö дејствујтiс.

Аскöдыс кык капралöс да жандармеријаса сержант Кобылскијöс бостöмөн, кодi неважөн-на служитiс швейцарөн панi Пушкалскаја заведењiеын, дзебек ускöдчiс рабочöј посолокö.

Керка дінын, көні оліс Пшеңічек, пролетка сувтіс.

— Стоп!—дзѣбек чеччыштіс мостовөј вылө.—Кобыльскіј, ме бөр-са! Гашкө ми суам сіјө сгерво Пшеңічексө...—І, шашкасө кутыштө-мөн, сіјө котөртіс дворас.

— Со сіјө, со сіјө! Сулав! Лыјлыны кута!—локыс радлөмөн горөдіс дзѣбек, кор зік сіјө нырулын бөрө корідорас вірдыштіс пекарлөн куз мыгөрыс.

Леон шыбытчіс комнатаө бомба моз да пыр-жө јігналіс өзөссө клуч вылө.

— Језус-Маріја! мыј ташөмыс?—горөдіс мамыс.

Но өзөссө жугөдчісны-һин.

— Кобыльскіј, жугөд, а то мунас!

Сержант өдзөдчіс да став туша сөктанас ускөдчіс өзөс вылө. Сіјө тувгыгіс комнатаө чуктөм өзөсыскөд өтщөщ, ез вермы кутны ассө да усі жожас. Сіјө-жө кадас Пшеңічек ускөдчіс өшінас, жугөдіс јурнас рамасө да чеччыштіс садјө.

Стеклө жугөдөм шыыс, пырыс јөзыс да пыслөн пышјөмыс шөјө-воштісны пөрыс Пшеңічекјасөс. Најө кынмісны повзөмнысла.

— Кут сіјөс!—скөраліс дзѣбек, кодлы жугалөм өзөсыс да кы-нөдчыс Кобыльскіј ез леңны матыстчыны өшің дінас.

— Бара муніс... Ек те, тумба! Мыј візөдін? Ныр улад вөлі, сволоч!

Кобыльскіј, дојмөм пізөссө һіртиг, скөрыс вочавізіс:

— Сіјө, паңе дзѣбек, сіз-жө тіјан нырулад вөлі...

дзѣбек ускөдчіс старік вылө:

— Но те, пөрыс клача! лөсөдчы! Ми сені тенө шонтыштам, те мјанлы вісталан, көні сіјө зѣбсасө.

— Паңе војеннөј, мыјыс-нө менө?—чешскөј сорһисө полскөјөн сорлалөмон кајтіс пөрыс Пшеңічек.

— Те нөшта јуалан—мыјыс, каналла? Ме төрыт мыј віставлі теныд: кыз сөмын локтас, пыр-жө віставны меным!

— да көн-нө сіјө вөвлөма, паңе, медым рөднөј пі вылө?..

— Но, со мыј, ми тенө велөдыштам, те ставгыс таыс кывкутан...

Марш!

— Кытчө ті сіјөс нуад?—повзөмөн горөдіс старухаыс.

— Цыц те менам, јома! Ставыд ті өтік сікас вотөс... Цыц, а то тані теныд і пом...

Старік муніс кык жандарм костын шапкатөг, јурсө вынтөг өшө-дөмөн. Гөгөр сулалісны чөв олыс суседјас, ез гөгөрвоны, мыјыс арестујтісны честнөј колеснікөс, коді пыр вөлі сещөм лөһ, оліс тајө керкаас һекущөм скандалтөг пөшті кыз во.

Час жын мыгті һоль жандарм пырісны керкаө, повзөдісны челад-сө да гөтырсө Патлајлыс. Налөн воөмыс пыр-жө шыбытчіс сінмө. Тані олісны сахарнөј заводуын ужалысјас. Патлајөс төдісны быдөн. Керка дінас кымынкө минут мыгті чукөрміс рабочөјјаслөн чукөр.

— Мыј теныд зонкаыс турмасыс вајіс? Вістав!—варыш моз ускөд-чіс Патлај гөтыр вылө дзѣбек.

— Ме һинөм ог төд...—шөпкөдіс ічөтік, омөлік, повзөм нывбаба. Челадыс, ічөтыс-ічөт, топөдчісны пелөсө, сіјө мыш сәјө.

— Но, те...—дзѣбек містөма јорчыштіс,—те менам вісталан! Сіјө термасіс. Ішщөјкалөн нырысыс вісталіс сылы, мыј щук тас позө азыны тујпомсө, кодјас сізік лөбө тазік вајөдөны возваніјесө печатајтысјас дінө.

— Но, сиз вог... Тöрыт те ордн вöли есijö Пшеҗичекекыс... Сijö мijан пукалö-нын да ставсö вiсталис... Ферт, сы бöрын, кызи ми сылы течиштiм плетöн... Сы вöсна соссыгны пöлза оз ло. Мijанлы колö сöмын прöверитны. Те-кö кутан лагтöмөн овны лiбö мöдарö кусынтны, то ме тенсыд кучиктö леҗа. Вiстав!

Нывбаба бöрынтчiс пелöсö, сылы вöли шуштöм.

— Ме... нинöм ог тöд...

дҗебек термасiс.

— Кобыльскиj, сет сылы заводитчöм вылас!

Нольпелöса Кобыльскиj, öшлөн код голаа да дегенератлөн код лапкыд плеша, лептiс кiсö, кодын кутiс кыöм нагаjка.

I мам i челаф горöдисны öтпырjö — мамыс доjмöмысла, челаф повзöмысла.

— Лагт, пeж лов!.. Вiстав, мыj теныд сетiсны! Вiстав! Кобыльскиj, сет сылы нöшта!

Нывбабалөн локыс горöдöмыс быттö пуртөн вундыштiсны улич вылын сулалысjасöс.

— Мыj најö ськöд вöчöны?

— Оj, воjтыр, мыj-нö тi сулалад? Пырöj керкаас.

— Гашкö, сени нывбаба вылын тешитчöны, а тi вомjаснытö вогтöмныд...

— Еща-на сijö, мыj мортсö турмаын сiстöны, сени i гöтырсö нöjtöны...

— Еj, мужикjас, мöдiм!

— Сулав! Кытчö?— рабочöjjас вылö горöдис öзöс дорын сулалыс капрал.

— А мыj тi накöд вöчад?

— Мыj најö горзöны?

— Леҗ керкаас!

— Мыjла понатöjjастöг?

Тajö скöр горзöмjассö кылöм бöрын, дҗебек ускöдчiс öзöс дiнö.

— Мыj тajö ташöмыс? Разöдчöj пыр-жö!

Некод ез мун. Мöдарö-на, зык вылас быд боксаң воалисны кар бердса олысjас.

— Маруса тötös нагаjкаөн нöjtöны! Ме ачым öшиñöдыс аҗыли,— горзiс Васук, забор вылö кajöмөн.

— Мыjыс бабасö нöjтад?— пöдöм гөлөсөн jуалис дҗебеклыс олöма рабочöj.

Jöz чукöр топöдис. дҗебек кылис, кызи полöмыс кöзыд змеjөн кыссö сijö мыш куҗа. Сijö тöдис: jöz чукöр ламöдас сijöс, казалас-кö сылыс полöмсö. Сijö кватитiс кобурагыс револьверсö.

— Разöдчöj, а то лыjла!

Возҗа радыс кусынтчiс, но ылöҗ бöрынтчыны ез вермы, сы вöсна, мыj бöрсанiс топöдисны. Сöмын дҗебек возын сулалыс тошка рабочöj ез вöрзыв места вывсыс.

— Те тajö чачанад ен шенас! Ставсö он лыjлы...

— Весасöj тас бурөн...

Лыjöмыс кучкiс быдөнлы сölöм куҗаыс.

Рабочöj кутчысiс морöсас, катовтчiс да уеi бок вылас. Сы гөгöр jöz чукöр пыр-жö шочмiс. Жандармjас петкöдисны керкагыс Патлаjлыс гöтырсö да шыбытiсны сijöс iзвозчiк пролеткаö. Револьверjас-сö кiас кутöмөн жандармjас сувтiсны подножка вылас.

дѣбек да Кобылскіј чеччыштисны мөд пролеткаѡ да төвѣисны.
А виѡм морт дорын чукѡрмис пыр унжык і унжык јѡз.

Јуѡр, мыј полскѡј жандармјас виисны глесар Глушкоѡс, паска-
лис кар бердса переулокјас куѡа. Сіјѡ пырис быд пельѡсјасѡ да воис
медса ылысса ѡемланкајасѡѡ. Унжык јѡзыс ускѡдѡисны Патлај керка
дінѡ, мед асланыс гінмѡн аѡывны сіјѡс. Мукѡдјас пѡса сорнѡтисны
лоѡмтор јывгыс асланыс керкајас дінын.

— Мыјыс вииснысѡ?—ѡтпырјѡн јуагисны кымынкѡ гѡлѡс сылыс,
коді вајліс тајѡ јуѡрсѡ.

— Патлај гѡтыр дор сувтис. Сыыс сіјѡс есіјѡ Кобылскіјыс—
тѡдад, коді вышібалѡн Пушкалскаја ордын служитис,—лыјис ре-
вольверыс.

— Ез Кобылскіј, а сіјѡ, коді базар вылын рулетка бергѡдліс. А
ѡні сіјѡ на ордын вахмістр пыѡѡі.

— А кѡн-нѡ законыс? Јѡзѡс виалѡны ѡік ѡінѡмгыс да весшѡрѡ.

— Законныс ѡѡік—коді беѡ бостис, сіјѡ і капрал. Олім выѡ кѡ-
ѡаінјасѡѡ.

— да, ѡні сіѡі: лун оліѡ, ез-кѡ ѡшѡдны—аѡѡѡ шу. Но і олѡм!

І сѡмын кѡн-сурѡ мунисны чорыджык сорнѡјас.

— Тајѡ ті мыј јылыс, хлопцы?

— да сіѡ, кыв песам... Тајѡ гадјасыс мыј кѡсјѡны, сіјѡс і вѡчѡны.
А мі јонжыка кыв вылѡ зілѡс. Бызгыштім—і гортѡ. А војнас те
ордѡ локтасыс да сувтѡ кафтасыс.

— Мыј-нѡ те, тащѡм збојыс, тан сулалан? Мун панјас дінас да
сорнѡтышт накѡд.

— Мыј те пінтѡ жерјѡдлан? Сени јѡзѡс виалѡны, а теныд серам.

— Віставлі ме: ен новлѡј, хлопцы, ѡемецјасыдлы вінтовкајасынѡтѡ.
ѡні со ѡемецјасыд усјысѡны, а панјасыдкѡд ѡінѡмѡн вермагныд. Сіѡі
і доѡѡаласыс.

— Јѡзыс-кѡ ескѡ ѡтув вѡлі, а то быдѡн аслас ку вѡсна тіралѡ.

— Сіјѡ і ем. Петкѡдлас пігасѡ ѡептас і давај пышјыны, мед ез
кутны...

— Міјан тани куш фронтѡвїкјасыс морт кујім со сурас... Ог ескы
ме, мыј ставѡн вінтовкајасѡсѡ сетисны.

Но секі сорнѡс чорыда сусѡ гѡтыр:

— Гнат, мун гортѡ! Мун гортѡ, шуа!

Баранкевіч завод вылын ештѡдїс ужсѡ мѡд смена. Главнѡј завод-
скѡј ворота дорын чукѡрмис смена вылѡ воыс ыжыд јѡз чукѡр. Мыј-
кѡ мында рабочѡјыс контролнѡј будка пыр мунисны заводса цехјасѡ,
мукѡдыс кывлісны Глушкоѡс виѡм јылыс да сувтисны ворота дінѡ.

— Мыј сулалад? Пырѡј шуѡма тіјанлы!—горзіс заводса пѡрыс
стѡрѡж.

— Ештам... Гудокыс ез-на вѡв.

Андрїј шыблалис топкаѡ шомлыс бѡрја порціја. Часі стрелка ма-
тысміс кујімѡ. Кочегарјас вежсѡны вѡлі мукѡдјас дорыс дас минут
вылѡ воѡжык.

— Кывлін, Андр'уша, Глушкоѡс лѡхјас лыјѡмаѡс,—сы дорѡ ма-
тыстѡг моз шуїс сылѡн јортыс кочегар сѡмітрус.

Котельнѡјѡ пырис выѡ смена, і Андрїј кыліс торја кывјас.

— А ворота дорын зык заводитчө.

— Азғылн, охранныкжасыс котөртисны сетчө?

Өшн саын кыліс лыжөм. Кочегаржас вижөдлісны мөда-мөд вылас.

— Мыј сені?

Кымынкө здук ставөн чөв лаңтөмөн кывзысісны, віччісісны нөш-та вылыг лыжөмжас. Андриј пос куза кайіс котол кожух вылө. Вылі-ас—векныдік кујим өшің. Өтік на пыг вөлі восса. Сесаң тыдаліс заводса ворота. Сені муніс мыјкө вөвлытөм тор. Став площафыс ворота воын тыр јөзөн. Кушөмкө морт өграда вылө кайөмөн мыјкө горзіс јөз чукөрас. Ворота дінө өті бөрса мөд котөрталісны заводсө виыг легионержас.

Орчча машиннөј отделеңијеыс котельнөјө котөртис младшөј меха-ник, пан Струмил.

— Мыла ті он сетөј смена вылас гудоксө?—горзіс сјө мы-вынсыс.

— Көні Птахаыс? Сетөј-жө гудоксө!

Азгіс, мыј некод оз кывзы да, механик ачыс кватітіс колчасө, коді өшаліс гез помын да коді востө гудоклыг клапансө, і кыс-кыштіс сјөс увлаң.

Гора шы чунөдіс Андријөс. Сјө вунөдіс став јывгыс. Сјө азгіс сөмын ворота дорын заводитчан зыртлагөмсө да друг—гудоклөн тајө лок шыыс.

Быд өжөсөд заводскөј дворө ылөбтіс јөз.

Рабочөјжас пөвсын—жынјыс нывбаба.

Андриј өдјө леччіс жожө.

Струмил легіс колчасө. Шыыс лаңтіс. Сөмын өні механик азгіс Птахаөс.

— Көн те шлајччін?

— Ме өшінөд вижөді...

— А-а-а, өшінөд! Сізкө, бост расчот. Тенө медавлісны уж вылө... Кутчысөј уж бердө!—горөдіс Струмил кочегаржаслы да котөртис ма-шиннөј отделеңијеө.

Андриј кымынкө здук сулаліс вөрзывтөг. Сјөс шымыртіс өтік мөвп.

Сјө віччысіс, вештіс сјөс. Но сјө-һін бостіс сылыг вөласө. Сө-лөмыс сылөн кынміс, бытө вылысаң чеччыштөм воын. І мөд здук-кө-һін сјө ускөдчіс өжөслаң, јігналіс сјөс, пунктис клучсө жептас. Сеса бергөдчіс котолжас дінө, кватітіс колчасө да өшјіс сы вылө. Шы вылыг кыліс.

— Те мыј, јөјмін, Андриј?—ускөдчісны качегаржас Птаха дінө.— Көсјан, мед мијанөс ставнымөс вөтлалісны?

Но Андриј ез кывзы најөс. Сјө пыр кыскіс колчасө увлаң.

— Еновт, Андрушка! Вөтласны-жө ставнымөс,—кутіс кевмысны сөмітрус.

Андриј прөст кинас кватітіс сөкыд лөм, кодөн жугөдлісны ізшом, да горөдіс сөмітруслы чужөмас:

— Вістав ставныслы, мед весасісны тас. Запаснөј өжөс пыр. Мед вісталөны, мыј ме лөмөн куті најөс кучкавы...

Но сјөс ез кывны. Секи Андриј легіс колчасө. Гудок пыр-жө лаңтіс. Кыкнан кинас лөмсө кватітөмөн, гінјаснас југјаліг, ізшом бусыг ставнас сөдасөм, сјө горзіс јортјасыслы:

— Петөј запаснөј пыр! Јортјас, бурыс кора—петөј пыр-жө ме гудитны кута, мед јөзсө кыпөдны... Мед менө өтнамөс кулөны...

Петој, јортјас, а то кучка лѳмнас. Оѳјѳжык!—Сіјѳ шеныштчіс. Кочегарјас чукѳрѳн ускѳѳчїсны запаснѳј ѳѳѳслањ.

Андрїј шыбытіс кѳрт крукјассѳ ѳѳѳс вылас, сујїс ассыс лѳмсѳ ѳѳѳс вугјѳ да бара кватїтіс колчасѳ. Вылыс, сынѳѳсѳ поткѳѳдліг, окѳстїс гудок, орјасана, ѳесчассѳ страшнѳј јуѳртыс. Сїјѳ щѳктїс быѳѳѳнѳс карыс петны улычјас вылѳ. Сїјѳ сувтѳѳдїс јургїсѳ Баранке-вїчлыс. Сїјѳ щѳктїс келѳѳѳѳны Вронаѳс да шыбытіс дрѳжѳ дзѳбекѳс. Турмаын суса кывзысїсны тајѳ шыас. Њемецкѳј ешелоныс чеччалїсны салдатјас да гѳгѳр ѳорјалїсны. А гудок пыр горзїс...

Котельнѳј ѳѳѳсѳ жугѳѳчїсны охрањнїкјас. Но кѳртѳн дорѳм сѳкыѳ ѳѳѳс муртса вѳрѳывлїс најѳ прїкладјас кучкалѳм улын.

— Вајѳј посјас! Марш ѳшїњјас дїнѳ. Лыјѳј сїјѳс, пса сїјѳс мат!—горзїс охраналы капрал.

Андрїј тѳѳдїс опасност јывсыс сѳмын секи, кор ѳшїњѳ грымѳѳтїс лыјѳм да пулаыс шуѳѳвтїс сїјѳ јур дїнтї. Сїјѳ вїччыстѳмсыс лезїс колчасѳ. Гудоклѳн горзѳм орї... Выл лыјѳмыс вїччысїг, Андрїј шыбытчіс їзшом гуѳ.

Карабїнѳн кїјассѳ воѳѳ чургѳѳѳѳмѳн, ѳшїњѳ сујїс лѳгїонер. Птаха шыблагїс шом гуын шедѳм шыр моз. Сїјѳ гѳгѳрвоїс, мыј воѳпом сїјѳ бунтлы. Сїјѳс бостїс отчајанїје.

ѳшїњыс вѳлї векнї, ї лѳгїонер муртса тѳрїс сетчѳ ѳѳїк пельпомнас. Бѳрсањыс сїјѳс тојлалїсны. Секи Андрїј кватїтіс антрацит кусѳк да вїјѳмыс вїччыстѳг чеччыштїс гусыс. Шеныштчіс, вынсыс шыбытіс шомнас ѳшїњѳ да вескалі лѳгїонерлы чужѳмас. Мѳѳыс окѳстїс. Чужѳмыс сылѳн пыр-жѳ вїрсер мунї. Сїјѳ ускѳѳдїс карабїнсѳ да усї сїјѳс кїјас выланыс улысањ кутыс охрањнїкјас кїјас вылѳ. Карабїныс ѳалс мунї котельнѳјса цемент жѳжѳ. Вылыс грымѳѳтїс лыјѳм. Андрїј дурмїс ѳїмкоѳысла. Сїјѳ бомбарѳїрујтїс ѳшїњсѳ їзшомѳн.

ѳшїњ сајын кылісны лѳкыс вїѳчѳмјас. Пос вылыс јѳз термасѳмѳн леччїсны муѳ.

Андрїјѳс шымыртїс ыжыѳ збојлун. Сїјѳ разїс ассыс тасмасѳ да кѳрталїс сїјѳн колчасѳ давлѳњїје регулятор берѳѳ. Гудок бара опѳстїс. Ез-њын орјасѳмѳн, сы вѳсна, мыј Птаха тасмасѳ кѳрталїс топыда.

ѳнї Андрїјлѳн кїјасыс вѳлїны прѳстѳс. Мед сїјѳс ез бостны вїччыстѳг, сїјѳ шомнас дугѳѳѳѳтѳг шыблалїс ѳшїњѳ.

Тышын ылалѳмѳн Птаха вунѳѳдїс, мыј котельнѳјын ем-на нѳшта кык ѳшїњ. Сѳмын, кор кыкнан пѳѳлалѳм ѳшїњјасыс лебїсны стеклѳјас да сѳенсыс кїссїс штукатурка, Андрїј шог пырыс гѳгѳрвоїс, мыј кујїм ѳшїњад сїјѳ оз вевјав. Пулајас вылыс вѳтлїсны сїјѳс шом гуѳѳ. ѳѳї ѳшїњын тыѳѳѳтчіс карабїн ствол.

Андрїј лѳкыс шыбытіс сетчѳ їзшомѳн. Но мѳѳ ѳшїњыс лыјѳм щѳктїс сїјѳс сетчыны бѳрѳѳ.

— Вот ѳнї пом!—шуїс Андрїј да муртса ез бѳрдѳзы. Збојлуныс пондїс еновтны сїјѳс.

Сїјѳ пыр-жѳ кыліс јона муѳѳм. Ї воѳсасѳмыс еновтчыны шуѳѳмѳн, пуксїс гу пельсѳѳ. Мыјкѳ јона зургїс сїјѳс бокас. Птаха вїѳчыстѳг кватїтіс сїјѳс, мыј вылѳ зурагїс. Сїјѳ вѳлї пѳжарнѳј кїшка пом, кѳѳѳн кочегарјас кѳтѳѳдлїсны шомнысѳ.

Муѳѳм вежѳрас мыјкѳ сылѳн југнїтіс.

— А-а, тї чајтаѳ, мыј менѳ бостїд-њын, сволочјас, панскѳј ловјас! Вај вїѳѳѳдлам!—горзїс сїјѳ, кѳѳ сылыс горзѳмсѳ ѳекѳѳ ез кыв јѳјмѳм гудок шыас.

Андріј локыс бергөдліс көлөсасө, коді васө сетіс шлангајасө. Пөс ру локыс шуғлалөмөн пычкыгіс брандспөјтгыс. Сы бөрыс ылөбтіс пөс ва. Шом гу тыріс руөн. Андріјлы нінөмөн лоі лолавны. Тіралан кіјаснас кватітіс сіјө брандспөјтсө да, чуңјассө сотігтыр, пөс ва резөмыс страдајтөмөн, пуан васө вескөдіс котельнөјө.

І сы жылыс думајттөг-нн, мыј сіјөс вермасны віны, клеснітіс пөс ванас өшіңјасө. Сіјө јөј моз јөктіс радысла да кывзіс, кызі ојзісны өшің сајын. Өні, котолјас костын пукаліг, сіјө јурсө мыччывтөг нов-лөдліс брандспөјтнас да кіскаліс өшіңјассө пуан ваөн.

Сөлөмыс сылөн шыбласіс морөс пыщгыс. Став котельнөјыс тырі руөн. Жож куза візувтіс пөс ва. Андріј віччыгіс сыыс котол под-муровка вылын. Сіјөс пөдтіс. Сотіс кіјассө. Но петан туј азытымыс щөктіс сіјөс воғө нуөдны воғсасөмсө.

А гудоклөн горзөмыс кыліс кар пагта.

Могельніцкіј скачітіс штабө.

— Мыј тіјан тан вөчсө?—скөрыс јуаліс сіјө Вроналыс.

Капітан пуктіс кісө көзырөк дінас.

— Тыдалө, гырыс беспорадокјас, паңе полковнік. Менам вахмі-стр лыіс өтік рабочөјөс, коді сылы паныд пыкгіс. І вот, завод вы-лын дугдісны ужавны, міңгүјтөны. Ме ысті сетчө Зарембаөс...— ортсысаңыс спокојнөја рапортујтіс Врона.

Едвард скөрыс курччаліс парјассө.

— Коді тајө гудітө? Мыјла ті өнөғ леғід тајө набатсө? Мыј, најө бостісны заводсө?

Врона һеуна леғіс кісө. Сылы ез вөв лөсыд сулавны һужөдчө-мөн. Сіјө віччыгіс вөлноја сувтны леғөм, кызі тајө пыр овлө гырыс да посны офіцерјас костын вежлівост раді.

— Ез, завод вылын міјан охраңнікјас. Но өтік кочегар пуксөма котельнөјө да өнөғ ог вермө сіјөс вөтлыны сес.

Могельніцкіј кутан скөрлунөн кучкіс кінас шашка ефес кузаыс.

— Өтік морт, шуад? Кывзөј, капітан, мыј тајө—сералөм? Өтік морт шығөдө став карсө, а ті вескода віғөдад.

Өшің сајын јургіс гудок, вына, лаңтлытөг. Тајө петкөдіс Могел-ніцкіјөс ас пісыс.

Врона сулаліс сы воғын вөрзывтөг, мыр моз, чужөм вылас кын-мөм гримасаөн. Едвард сөмын өні кағаліс асгыс оплошностсө.

— Вольно! Ті-жө гөгөрвоад, өні абу таөғ,—дөзмөмөн шеныштіс сіјө кінас..

Врона кыв шутөг леғіс кісө.

Өшің сајын мыјкө сарөбтіс, бығтө чегјалісны кос увјас, і лаңтіс. Могельніцкіј өдјө матыстчіс өшің дорө.

— Тајө Заремба аслыс туј піскөдө,—вісталіс Врона.

Могельніцкіј бергөдчіс сылаң.

— Кыз кутөны аснысө ешелонгыс һемецјас?

— Өні нінөм. Карө взводыс ещаөн оз ветлыны. Пыр дасөс. Еше-лон дінө һекөдөс оз леғны. Најө морт сізім со. Ноль брудіје, бро-һеавтомобіль. Разложөніје оз төдчы, офіцерјас места выланыс. Ма-газінјасыс најө бостісны став прөдуктајассө да мынтыгісны роспіс-кајасөн. Ме щөкті полицејскөјјаслы најөс һе вөрғөдны, а магазін-јассө тупкыны. Кутасны-кө жугөдчыны вынөн, то ковмас мыј-сурө вөчны.

— да, да, најос оз ков вөрөдны,—шуис Могельницкij ичөтжык дөзмөмөн-нин.—Вигталөј, кызи тiјан ногөн, тајө ставыс „налөн“ уж?

Врона гөгөрвоис, код жылыс сорнитө полковник.

— Ферт... Öтiк возванiеыс мыј сулалө. Но век-жө, ез-кө ви вахмiстрыс есijө холопсө, ме чајта, вөли ескө лөнжык.

— А тiјанлы удайтчiс мыјкө төдмавны? Кодi тајос печатајтис?

— Öнөз нинөм ег төдмалөј.

Могельницкij мунис пелөсыс пелөсө, мыјкө мөвпалис. Сесса лөсөдiс шашкасө, пуксiс пызан дiнө.

— Вот мыј, пан капiтан,—шуис сijө чорыда.

— Кывза.—Врона бара нужөдчiс.

— Тi гөгөрвоад, пан Врона, мi-кө лезам карын тащөм обстановкасө нөшта лун-мөд кежлө, то...

— Гөгөрвоа,—вочавiзис Врона.

Могельницкij кыпөдчiс. Сijө лөсөдiс кiнас шыңельыслыс жужыд, зарни жгутөн вурөм воротниксө, бытө сылы вөли сөкыд лолавнысө, да помалис ассыс мөвпсө.

— Сiз лоөј бурөн богтчыны ужө. Медга војдөр щөкта талун војнас лылыны став сijө швалсө турмагыс. Петкөдөј најос каргыс кытчөкө ылөжык. Мед аски та жылыс клеиталасны став кар пагтаын јуөртөм менам нiмсаң.

— Кывза.

— Сесса, кодкө-кө мыччас нырсө улiч вылө сiзим час рыт бөрын,—лылөј!—Едвард мыј вынгыс сујис перчаткiсө кiас.—Колөјортны скөттө стојлоас. Скөтыд век ем скөт. Сы вылө i ем плетыд.

Öшиң сајын омлалис гудок.

— I мед ме сесса ег кывлы тiјансаң, пан капiтан, тащөм вочакыв-јастө... Сы кодјасөс, мыј тi нинөм ен вермө вөчны öтiк морткөд, кодi пыр-на горзө öнөз.

— Сенi Заремба. Гудокыслы колө дугдыны, пан полковник.

Могельницкij сijос кывзытөг мунис öзөс дiнө.

— Тi мунад мекөд.

Часөвөјын сулалыс жандармскөј капрал сетис налы чест да, кор најө мунисны, пырис Врона кабинетө да пуксiс телефон дiнө.

Штаб возын строитчiс кавалерија взвод.

Владислав Могельницкij бергалис строј возын, кыз заднас седлө дiнө сiбдөмөн, езысөн вурөм конфедераткасө щөкыда лөсөдлөмөн. Воксө да Вронаөс азөм мыст, зургис вөвлы шпорнас да горөдiс орјасан чiлөстөмөн:

— Взвод, смi-i-i-рно!

Едвард сујис коксө стремянаас, выныштчiс, мед „кокниа“ чечыштны седлөө.

„Пөрысма ли мыј? Тајө парiжса лимузинјасыд щөктисны вунөдны весиг ветлөдлыны,—дөзмөмөн мөвпыштис сijө да чукыртчылис дојсыс.—А сетчө нөшта тајө геморројыс. Некущөма абу кавалеристлы...”

Врона матыстчiс сы дiнө.

Виөдлам, кущөм сен „гырыс беспорадокјас“,—дөзмөм шмонөн шуис Едвард да шпорјаснас iнмөдчылис вөлыслы бокјасас.

Владислав чiлөстис команда, i бөрвылын сорсигтыр мөдiсны кывны вөв кокшыјас.

Первојја јџ чукџр најџ аџџисны аптека дџныс.

— Мыјын делџыс?—јџа горџџис Едвард да каџалис, мыј сылџн куџис чеччавны вескыд сџнкымыс.

Сылы медџа матын сулалџс сџстџма, но гџлџніка паџтасџм тырјаја инџеллџгентнџ дама.

— Татчџ вајџсны кујџм раџеннџџџс... ѐџик нывбабалыс сџнсџ пер-јџмаџс,—вочавџџис сџјџ полџскџ ногџн да кыџкџ мыжа моз џуммуни.

— Кодџ најџс раџџис?

дама падџис да ез тџд, мыј вочавџџны.

— Татчџ вџвјас вылын волџсны тџјан-жџ, господџн офџцер.

— Нџјтџны јџсџ џџнџмгыс да весшџрџ.

Врона скџрыс бергџџис вџвсџ сылаџ, кыгаџ кылісны гџлџсјас.

— Кодџ тајџс шуџс?

Јџз чукџрын заводџтчџс вџрџм. Бџрја радјасгыс пышјалисны-џџн.

— Куџчыслџј на дџнџ,—пџџ пырыс леџис Едвард да вџрџџџис вџв-сџ воџлаџ.

Јџз чукџр торјалис сы воџын џебыд џаџ шом моз, кыџчџ суј-исны кулак.

— Еј, тџ! Марш гортјасад! Нџшта-кџ кџџ џџи сџтерво петас улыч вы-лџ, то мед прџсџџтчас јурыскџд!

— Пан подпоручџк, шџџтџј сетны налы плџџјас...—кыліс Едвард ас мыш сајгыс Вроналыс прџказ.

Сџјџ локыс џещыштџс дом повџдџдыс да скачџџис.

— „А мустџм сџјџ жандармскџј службаыд, џајт уж“. Зывџка чу-кыртчыліс сџјџ. Тащџм-жџ зывџктџм медвоџзаыс сџјџ кыліс, кор ку-џис сџјџ тој вороџџык сајгыс фронтјас вомџн аслас вуџџџн.

Врона суџџис сџјџс.

— Ме чајта, пан полковџык, тџјанлы џтнадлы оз ков ылџз мунны заводсаџныс. ѐџџ пан Владџслав справџтчас сен, џ мџ мунам воџџ.

— Но, тајџ стадоыслы тырмас џџи нагајка,—зывџка вочавџџис Едвард.

— да, но кџџ џџик на пыс лыјас џзјџн...

Бџрын горзџмјас лаџтџсны. Взвод матысџис. Улыча вџлі тыр-тџм.

— Ставсџ тајџс војдџр вџчліс полџџџја, а џџџ, кыџџ аџџад, аслы-ным лоџ весавны улычајассџ тајџ кујџџдыс.

Врона локыс радлџмџн џуммуни. „Велалџма, џебџс, жарсџ јџз кџјасџн куравны, штабнџј крыса. џџнџм, најџ тенсыд шаплунтџ пыр-кџдыштасны џеуна... Вџччысышт, оз-на тајџ ло“,—кущџмкџ џџм-кодлунџн мџвпыштџс капџтан.

Врона став војнасџ колџыс окопјасын. Вџлі кыкыс контуџџтџма. Рџџџрџџчџм помещџџк сџмјаыс петыс, Врона муртса воџџчџс капџ-тан чџнџз. Олџмас да војна вылын шудтџм, сџјџ локџис вывџџ јџна. Сџјџ мустџмтліс салдатскџј руд массасџ, но мустџмтліс сџз-жџ џ најџс, кодџ фронт мыш сајын горша кодалџмџн сотџс олџмсџ ылыса штабјасын, ставнас наслаждајтчџмџн, мыј сылы ез вџв поџана. Сы-лџн ез вџв џџ сџм, џџ јџтџдјас, кодјас ескџ верџисны петкџдны сџјџс окоп џајтыс сетчџ, тылџ, гажа да колџмџдан олџмџ. Австрџејцаслы пленџ сурџм бџрын, сџјџ весџг радлџс, сы вџсна, мыј полџс пџлучџ-ны мышкас пула аслас-жџ салдатјассаџ, кодјас ез раџџџтлыны сџјџс аслас скџр вџсна. Австрџјаын сџјџс кыџџ пољакџс кыскџс аслас ле-гџџнџ Пџлсудскџј. џ Врона вылыс бџстџс профџссџџналнџј мортвыс ужџ, сџмын фронт мџдарладорын-џџн, муџџџрыслыс рџмсџ да ко-

кардасо вежомон. Кор немецјас Пилсудскијкод артмодчџтом борын, пуксодисны сџос Магдебургса крепосто (џерт, тајо бутафорскџ пуксодомсо бура логсодомон), а сылыс легионсо расформірујтисны, Врона пышјис Варшавао, ез кџсы вожо тышкасны австріјаса арміјаын. Варшаваын сџос азјисны полскџ војскџвој організаціалон¹⁾ вербовшщикјас, а сесса отлаын поручик Зарембакод мододчисны Могельницкџ динџ Волян выло.

— А, бара чукџртчџм,—горџдис Едвард. Врона кыпџдис јурсџ. Оти пелџсын, кџни отлаасисны кык гырыс улыча, пџдса булочнџ дорын, збыл чукџртчџмаџс уна јџз. Врона бергџдчис да шеныштіс кинас. Взвод локтіс рџттџмон да строітчис на мыш сајџ.

Јџз чукџрсањ кылісны горзџмјас:

— Мыјла њањсо оз вузавны?

— Мыј тајџ тащџмыс? Кувны, али мыј, щыгла?

Мед мездыны местасџ взводыслы, Едвардлы колџ вџлі муныштны бокџ лџбџ пискџдчыны јџз чукџр пырыс. Сџџ выныс зургис вџлыслы шпорјаснас. Збој вџлыд чеччыштіс. Нывбабајаслон да челафлон повџомон горџдом, скџр кывјас—нынџм тајџ ез сувтџд Едвардџс. Самољубіјеыс ез леј сџџс бџрынтчыны. Парјассџ џокыс курччалџмон сџџ зырсис јџз чукџр выло.

— Да кытчџ-нџ ті? Челаф... Віџџдлџ, челаф!—јџса горзис кущџмкџ нывбаба.

Едвард кыпџдчыштіс стременајас вылас, кыптан скџрлунгыс пџдомон.

— Са-а-аблајас!—чилџстис Владислав.

Кодкџ кватітис Едвардлыс вџвсџ поводџдыс. Тајџ вџлі медбџрја џзјџдом. Едвард њещыштіс палашџ пуртџссыс. Нџшта звук—і сџџ ескџ пасвартис јурсџ вџв кутыслыс. Но џлџдан јџс горџдом: „Бџрлан!“ да џік вџв дінтыс вужџртан гџрд дџрџса немецкџ картуз сувтџдисны сылыс кісџ. Едвард њещыштіс поводсџ.

Сџмыњ џні сџџ кајалис јџз чукџргыс кымынкџ немецкџ салдатџс, а пелџс сајыс тыдалџ њањла воџм војеннџ повозка.

Сајын Владислав помалис командасџ:

— ... Кыскџ!

— Еновтны!—џок лџглунџн горџдис Едвард.

Врона сџ-жџ кајалис немецјасџс. Најџ сулалисны џні топыд радџн, сылы тујсџ пощџг, жењыд тџсакјаса сџкыд винтовкајассџ дасџн вожо чургџдомон.

Јџз чукџрыс пџштџ њекџд ез кол. Најџ разџдчисны да прџстмџдисны улысџ. Сџмын ылысан код-сурџ медса збојјас пыыс віџџдисны, мыјџн помасас тајџ віччыстџг зурасџмыс.

Гудок пыр вожо равзис. Сџџ кажтывліс Едвардлы мод опасност јылыс. Вірыс њџжџнџк бырис сџџ чужџм вылыс. џерт, најџ вермісны нырыштны тајџ сџдов муњџрјаса кымынкџ мортсџ. Но на сајын сулалисны њџл џруфіје, бронџавтомобіљ да сџім со штык. Ковміс жертвујтны самољубіјеџн да мунны компромісс выло. Тајџ вџлі сџкыд. Но расчџт век венліс Могельницкџын.

— Мыј тіјанлы колџ?—коса јуалис сџџ немецкџ ногџн сџџс, кодџ домџдыс кватітис сылыс вџвсџ. Тајџ вџлі жежыдов лејтенант блџзрукџ лџз сінјаса, кодјас гуса віџџдисны Едвард бџрса пенсне стеклџ пыр.

¹⁾ Пилсудскџлон гуса војеннџ організаціа.

— Меным колö, мед ти пуктид сабланытö пуртöсад.

Едвард виçöдиc, кызи тешкода тиралиc лeйтeнантлөн нырулас уc-тор, кор сижö сорнитис.

— Тажö-кö тижанöc нeрвируйтö, то ме верма вöчны тижанлы ташöм лубезностсö,—юса шуис Едвард да термастöг сујис палашсö пуртö-сас, чунсö секі ічöтїка вундöмөн. Мöд чуннас вундысöм інсö топö-диг, Едвард тöдчана виçöдліc лeйтeнант вылö, сeсса салдатјас вылö.

Лeйтeнант кизалиc-нын кобурасö, кытчö муртса-на пуктиc револ-версö. Сeсса сижö бергöдчис салдатјасланыc да увтöм код орјасан команда кыпöдиc салдатјаслыг виңтовкајассö мыш выланыc.

— Кодкöд імеита чест сорнитны?—асладорсаңыc јуалиc нeмец.

— Полковник граф Могелъницкїј,—кöзырок дїнас кісö пуктыліc Едвард.

— Полковник? Позö јуавны, кушöм арміјаыc? Ме мыјкö ег аззыв ташöм формасö,—нöшта јонжыка чїткыртчис лeйтeнант.

— Полскöј арміјаыc,—термастöг шуис Едвард да кыліc, мыј сижöс бара шымыртö скöрлун.

— Полскöј арміјаыc?—шензöмөн јуалиc лeйтeнант.—Мі ог тöдöј сешöм арміјасö.—Жеңыдїк усјасыc сылөн бара інмöдчылісны ныр дїнас.

— Онö тöдöј! Мыј-нö, ме чајта, воçö ти сукöд тöдмагад,—сајö-дöм грöзөн вочавізіc Едвард да зелöдиc поводсö.—Сорнитыштöј сукöд, пан Врона... Нан-кö колö, мед богтасны. Ме ог вермы сe-са сорнитны тајö швабыскöд. Нöшта кымынкö кыв, і ме жуғöда сылыг јурсö аслас јöј öчкијаснас,—шуис сижö полскöј ногөн да, нe-мецсö бокыти кышовтöмөн, скачитис воçö.

Владїслав взводнас вöтчис сы бöрса.

Турма дїнын ставыc вöлі лөн. Ворота дїнын—сöкыд пулемјот гöгöрын лeгїонерјаслөн чукöр.

— Ти, помнитад, пан Врона, мыј ме тижанлы шуї?

— Меным колö помнитны, пан полковник. Тани вахмістр нуöдö бöрја дознаңїе...

Гудок горзіc. Едвард сувтöдиc вöвсö, дыр кывзыгіc тајö горзö-мас, і вескыд сїнкымыс сылөн бара кутис тїравны. Сижö заводїтліc дугöдны сижöс кїнас інмöдчылöмөн, но тајö ез отсав.

— Капитан, вїсталöј, мед турмасаңыc звöнитлісны штабö да ставсö, кодї сені ем, ыстїсны завод дїнö... Тыдалö, Заремба сїз-жö ез вермы нїнöм вöчны. Лоас аслым кутчыслыны сетчö. Ме-нїн тун-ка сылыг горшсö.—Сижö кучкіс вöвсö.

Взвод öдва вöтчис сы бöрса.

Јöз шыбласїсны дворјасö, муртса сöмын аззасны скачитыc вер-зöмајасöс. Ребсыны удїттöмјас жмитчїсны стeнјас дїнö. Кöнкö-кö паныдасліc јöз чукöр, сижö вöлі пыр-жö разöдчö. Сöмын завод дїнö матöжык јöз чукöрјас лоїны унжыкöс і разöдчалїсны ез сешöм тер-масöмөн.

Нöшта öтїк чукул, і јöз чукöр прудїтис завод дїнö тужсö. Тани вöлі нeкымын сурс морт.

Јöз чукöрлөн шыыc öтлаасїс гудок горзöмкöд. Тажö уна јöзсö аззöм мыст Едвард шöјовоші. Сижö ез вїчыг ташöм уна јöзсö. Быт лої сувтöдны вöвсö. Сы дїнö скачөн воїсны Врона да Владїслав.

Колө вөлі мыјкө вөчны. Сулавны вөрзытөг јөз чукөр возын оз вөлі поҕ.

— Капитан, щөктөј налы разөдчыны. Пырыстөм-пыр-жө!

Сы коста, кодыр Врона горзіс јөз чукөрө, Едвард сеталис приказанијас:

— Бостны карабинјас! Лылыны сөмын команда серті.

— Бостөј со есіјө переулоксө... Плетөн најөс, коді сен төрчитө!.. Вескыдвылө і шујгавылө кучкаліг, легионерјас зырісны јөзсө переулокө да сувталісны кыщө.

— Медбөрјас, — горзіс Врона, — щөкта!..

Јөз чукөр, бытө сіјөс вундісны кык пелө, бөрынтчіс, заводса ворота дінө тујсө вогсөн колөмөн, да кынміс вөрзывтөг.

Едвард муніс өті бокө. Владіслав да Врона — мөдарө.

— Оні лылыны сынөдас, — нөжјөнік шуіс Могельніцкіј. — Сетөј команда взводлы.

Легионерјас кыпөдісны винтовкајаснысө прицел вылө. Јөз чукөрын заводітчіс паңика. Но јөз чукөр да легионерјас костын косталөмыс содіс нағөн.

Бөрын сулалысјас ез төдны, мыј вөчсө возынсө да төдтөгныс кутісны на вылө ылкөитыс јөз гысө. Повзөмнысла воzzaјасыс пөрлөдлісны кок вывсыныс бөрјајассө, перјісны аслыныс туј, тајөн содісны паңикасө. Едвард торжествујтіс: „Стадоыд ем стадо“.

— Плі! — горөдіс сіјө.

Залп вундөбтіс сынөдас, бытө кодкө поткөдіс щөріпөв ыжыд полотно. Јөз чукөр бөрынтчіс өдіјөжык-нын, му вылас путкылтөм јөзөс колаліг. Најөлы, кодјас сулалісны-на кокјас выланыс, кажітчіс, мыј тајө кујлөны виөмјас да раңітчөмјас.

— Плі! — горөдіс Едвард.

Сіјө дугөдіс тајө командасө сөмын кор взвод лыліс став обојмасө. Плошцаф вөлі жынвыјө тыртөм. Јөз чукөр бөрынтчіс пыр ылөжык, пыр терыбжыка.

Заводса ворота вогсіс. Зарембалөн взвод саблајас кыскөмөн вөтчіс пышјысјас бөрса.

— Марш воzө! — горөдіс Едвард. — Јөртөј најөс местааныс!

Владіславлөн взвод ускөдчіс воzө. Едвард да Врона скачітісны ворота дінө.

Час жын вөтлысісны јөз бөрса кыкнан взводыс.

Уліч вылын ез кол морт лов. Нөјтөмјас да раңітчөмјас асныс кысгалісны, вісісны асгыныс олөмсө.

Могельніцкіј бөрса завод вылө воіс Баранкевіч да карса голова Сладкевіч. Онөз најө ез лыстны петкөдчывны.

Заводскөј дворын сулалісны морт көкјамыс со рабочөјјас.

— Мыјла ті најөс ен лезөј татыс? — чујмөмөн шыасіс Едвард подпорүдчік Зајончковскіј дінө, кодөс Заремба коліс татчө резервө.

Подпоручік, зік-на фетінка, кужтөг көзырајтігтыр, паdmөмөн вісталіс:

— Сіз щөктіс пан поручік. Сіјө поліс, мыј најө өтлаасасны тајөјаскөд.

— Сіз-жө політік! Заводсө колө вөлі весавны пыр-жө. А то сені, уліч вылас, думајтісны, мыј тані најөс ставнысө өшлісны. Лөкжык провокаціја сөкыд думыштны! — скөрыс шуаліс Могельніцкіј, адвокатлыс да сахарозаводчіклыс кіјассө топөдліг.

— Мыј-нө тајө вөчсө? Тајө-жө бунт! Колө пуктыны талы пом!

— Ен полөј, пан Баранкевіч, ставсө, мыј колө, лоө вөчөма,—лө-
нөдіс Едвард.

— Но менам заводыс тырөма сөеклөөн. Сіјө менам сімас. Ме ог
вермы лезны, мед завод сулаліс... Тајө быд лун меным сулалө не-
кымын сурс,—дөзмөмөн шуаліс Баранкевіч.

Едвардлы зывөк вөлі тајө кыз мортыс, код горшлун јылыс вет-
лісны аңекдотјас.

— Емөс сөеклөсыд збылжык торјас, пан Баранкевіч. Павлодзын
кыпөдчөм. Холмјанкаын да Сосновкаын кыпөдчөмаөс мужікјас.

— А кыз-нө мјан јөзкөд?..—повзөмөн горөдіс подпоручік Зајон-
чковскіј.

— Ен төждысөј, подпоручік: карө мунан туж вылын ме аззылі
тіјанлыс батнытө да став семјанытө. Најө өні мјан ордын. Ставныс
ловјаөс да зөңвізаөс.

— Прөстітөј, пан полковнік...

— Нынөм, ме гөгөрвоа тіјанөс.

— Сөгса тајө немецјасыс вокзал вылын... Бостөны магазінјасыс
ставсө, мыј көсјасыс,—сужөдчіс Сладкевіч.

Могельніцкіј бергөдчіс сылаң да шуіс, зывөктөмсө сажөдтөг:

— Ме чајта, пан Сладкевіч оз өткажіт мјанлы мунны сорнітышт-
ны со есіјөјаскөд,—індіс сіјө рабочөјјас вылө.

дворө пыріс-нін Владіслав взвод жыңыскөд. Мөд жыңыс колч-
чіс улычјас вылө.

— Пріказ выполнітөма, пан полковнік,—бөрја кык кывсө торјөн
төдчөдөмөн, вісталіс сіјө Едвардлы.

Гудок горзөм вөсна Едвард муртса кыліс сіјөс. Сіјө матыстчіс
вокыс дінө. Владіслав копыртчіс сіјө јур бердө.

— Бост взвод да мун гортад. Тані артмөдчам і тетөг, а сені
некод абу. Сувтөдав часөвөјјасөс да ло дасөн. Кут јітөд телефон
пыр штабкөд. Но јенкөд!

Владіслав көзырајтіс да кутіс бергөдны вөвсө. Воротаөд пыріс
Заремба ас јөзыскөд.

— Пан Баранкевіч, мунөј лөңөдөј ассыд гөтырнытө. Пөрадок лөсө-
дөма. Рытнас волө мјанө, сорнітыштам. А өні ме кутчысла та дорө,—і
Едвард візөдліс петыс ру вылө, коді кыпөдчіс котельнөј вевт вестын.

— Пан Заремба, щөктөј рабочөјјаслы еновтны заводсө. Есіјө
попугајсө-өд некод-жө оз кыв. Мед кыз минут мыгті некод тан ез
вөв. А мј мунам тупкыны горшсө есіјө бесыслы.

Подпоручік Зајончковскіј рапортујтіс Едвардлы:

— Öні сіјө, пан полковнік, тупкіс парсө. Тыдалө, сылы лолав-
нысө сен нінөмөн лоіс. Мј радмылім вөлі. Но кор мј кајім өшіңјас
дінас, то сіјө лыјөмөн ранітіс өтік салдатөс... Азғад-ө, первојја атака
дырјыс леґіонер, кодөс сіјө лыјіс ізјөн, ускөдіс сетчө карабінсө.
Сені вөлі ноль патрон. Усігас карабіныс лыјіс. Сіқкө, коліс кујім.
Öні сіјө бандітыс лыјіс. Сіқкө, сылөн кык патрон... Сөгса сіјө пыр
вермас лезны шлангсө ужө. Сіјө сені крепостын моз... Механік шуө,
парыс-пө тырмас-на нөшта некымын час кежлө.

— Корөј татчө механіксө.

(Возө лөд-на)

Коміөдіс Ізјур Іван.

Вл. ЛАТКІН

Р У М

(„Тундраса мојдлөн“ ном)

* * *

Кыз тундраын козувјас
Кар вылын біјас,
Сурс бікіһөн рөмдігөн
Југјалө кар.
А станција гөгөрын
Ловјакод сынөд,
Сурс олөмөн лолалө
Карса вокзал.

І ловја моз матыгтчіс
Југјалан појезд.
Перрон вылө петісны
Термагыс јөз.
Чож појездыс талун
Пыр грімгө Москваһаң...
Страна паста разөдчө
Сталинскөј сјезд.

Морт кыз сајас, унжыкөн
Чеччісны тані,
А појездыс асыввыв
Мөдөдчіс чож.
Но і колччыгјас һедыр мыст
Мунасны воғө,—
Таг Војвывлаһ најөлөн
Мунө тужвож.

Морт кыз,
Кодјас војвывсаң, медбурјас ныы
Кремлевскөј трибунаһаң
Лептісны кі,
Мыј Сталинскөј
Выл Конституція—
вермөм;
Мыј врагјаскөд тышјасын
Вермысјас—мі!

Морт кыз,
Кодјас асланыс морттујнас шапос,
Мыј на выло усома
Вовлытом чест—
Щоц војвывса јозјасан
Городны мирлы,
Мыј Сталин ним мијанлы
Знамја і мез.

Ме аззылі најос...
І солөмсан горш динөз
Точкөмөн лыбөдчис
На вөсна шап.
Страна вөсна,
Коді медбурјаслөн рөдина,
Оз лыт кодос вөрөдны
Сукласыс враг.

Ме виөди сетчө...
друг солөмөј ыпнитис
... Сылөн і менам
Став вом паста нум.
Ме пырыс-пыр төди,
Мыј гинјас оз пөрјавны,
Мыј ме возын важ төдса—
Тундраса Рум.

* * *

Ме верми-ө вунөдны
Тундраса мојдсө,
Ме верми-ө вунөдны
Мојдыслыс шог,
Кор чум дорын, бі бокрын
Пукалим орччөн
І Рум меным висталис
Важ оласног.

Кор мојдигөн көрвиңыс
Ленинөс кағтис,
Рум ескис, мыј выналөн
Төждыгис јур,—
Мед өткода долалис
Тундра і луныв,
Мед ужалыс војтырлы
Лөсөдны бур.

Со, сы бөрын гымыштис
дас саяс во-нын,
А кущөмөг војасыс!
Кущөм збој кад!
Збыл, выналөн чум гөгөр
Кожалөм көјдысыс

Быдмөма
Төдлытөм зоріа сад.

дај та бөрын мунасны
Уна со војас,
Но выналөн сөлөмыс
Некор ез кув.
Өд кулігас
Јөз вөсна төждысыс мортыс
Ҷик аскофлы кіјасас
Сетөма рул.

Став мірлөн історіја
Некор ез төдлы,
Мыј му вылын чужлывліс
Коді-кө мөд,
Код дас воін томмөдас
Пөрысмөм мусө,
Код сетас Россіјалы
Сталинскөј өд.

Өз прөста страна паста
Сталинлыс нмсө
Зев радпырыс, өзјөмөн
Шуав быд морт.
Өд Сталиныс міжанлы
Сетіс став шудсө,
Өд Сталин—странаыслы
Сетіс куз борд.

Страна паста грөмітө
Лунвывсан војоҶ
Збој уж јылыс,
Морт јылыс
Гор сыланкыв.
І тащөма долыда,
Тащөма збоја
Гор сылөмсө ужалыс
Немнас ез сыв.

Мед тундра, мед лунвыв,
А лолалөм өткоф,
Ҷик өтлаө гөрҶҶасіс
Көсјөм і уж.
Мед вөчны страна сө
Зев озырөс, јонөс,
Мед дурмөм пон курчавны
Сіјөс ез куж.

* * *

да, сы бөрын гымыштіс
Ноль сајас во-нін...

І шахтаса ужалыс,
Көрвіғыс Рум
Вој тундрасаң мөдөдчіс
Красној Москвао,
Мед ас сінмөн азывны
Выналыс чум.

Мөдөдчіс Рум
Кыз страналдн көзайн,
Кыз выль олөм течөмын
Тырвіра морт...
І кыліс, і азыс
Кыз ас чужан му вылын,
Сталинскөј му вылын
Быдмө куз борд.

Медвылыс трибуна
Кремлевскөј дворецын
Став мір возын лыбө
Кыз шондіа кыр,
І сы вылө радпырыс
Кажісны Румјас
І најөлыс сорнысө
Кывзіс став мір.

Став сорныас најөлөн
Зулкжаліс вермөм.
Быд сорныын казысліс
Радејтан ним:
— Став јөзјаслы шуд вылө
Олас мед Сталин!
Мед олас
Ставмувывса коммунизм!

најөлөн сорныас
Кывсісны шыјас:
Кыз олө і лолалө
Шондіа му,
Кыз содтөны өдјассө
Фабрік-заводјас,
Кыз му вылын голөдчө
Тыр шепта су.

Кыз сені, көн һемысаң
Ез азывлы олөм,
Көн велөдчөм мортлөн
Ез тувчывлы кок,—
Сен школајас, јаслыјас,
Радио, клубјас,
Сен сынөдсө поткөдө
Гор самолет.

Кыз быдмөны мулөн
Стахановскөј бордјас,

І кыпöдчö зев вылö
Бур урожај:
Ас сөктасыс копыртчö
Тыр шепта муöј,
Кöзаин моз сы вылö
Пырö комбајн.

Кыз содöны öдјасыс
Војвылын, ылын,
Кыз выль ногөн сылö
Стахановскöј вөр,
Кыз помнидор, орјавтöг
Öшалан тујтi ¹⁾
Пыр запаңлаң голöдö
Зірдалыс кер.

Кыз тундраын вочасөн
Лаңтöны төвјас,
Кыз лым пластсö сывдö
Збој војаслөн жар,
Кыз козувјас јенежсан
Леччисны муö,
Кор Каменка горулын
Быдмис выль кар.

Кыз сопкајас вылысын
Олöны вокјас,
Көн вајассö гуса зев
Нуö Амур,
Көн ас чужан му вöсна
Врајјаскöд косын
Ладога јорт честнöја
Пуктис збој јур.

Кыз шызис страна,
Шызис лунвывсан вöјöз,
Страна, кодi нем кежлö
Бырöдис шог,
Кор Ладога јорт пыдi
Пост вылö сувтис
Герој—пограничниклөн
Ичотжык вок.

Кыз кужам ми радејтны
Ас чужан муöс
(Сиз мусаöс радејтö
Сөлöма зон),
Кыз кутам ми дорјыны
Сталинскöј муöс,
Кор уекöдчас
Вирöс
Фашистскöј дур пон.

¹⁾ Подвеснöј тујтi.

Страна вылын петöма
Жарҗугыд шонди,
Страна паста нужалис
Сталинскöј борд...
Оз прöста страна паста
Сталинлыг нимсö
Зев радпырыс, öзжөмөн
Шуав быд морт.

* *
*

Кыз тундраын, чомҗын,
Сиз пукалам орччөн,
Мем воҗö век висталö
Ужалыс Рум,
Мыҗ лобма сени,
Код шусылис—тундра,
Көн помнидор шыбытчис
Ас чужан му.

Кор шыбытис Рум
Ассыс көркуа пассö
I Ленинскöј орденөн
Жугнитис ноҗ,
Кыз быттоко виччыстог
Петöма шонди,
Көн воҗасөн нужавлис
Сап пемыд воҗ.

.....
.....

— Те помнитан, друг,
Кор ми пукалим текöд?
Те чум дорын висталин
Тундраса моҗд.
Те каҗтылин Ленинс...
... Аҗҗи ме секи,
Кыз сін дорсыд исковтис
Виччыстөм воҗт.

Те мортсö ен аҗҗыв,
А сөлөмыд доҗмис,
Кор став жöзöс сулис сек
Вөвлытөм шог,
Кор төдчөмөн бостсöма
Ловзыны тундра
да важ пыҗди—пуксö-нин
Выл оласног...

I зымгисны воҗас...
I Ленинлөн нимыс
Быд ужалыс сөлөмын
Нөти ез кув.
I Ленинлөн велөдчыс—

Радејтан Сталин
Ас кijasас крепыда
Кутö јон рул.

Став ужалыс пијанöс
Велöдö Сталин,
Кыз ас пыщкас öзтыны
Леңинскöј жар...
... I лыбисны карјас,
Колхозјас, заводјас...
I, виžöдиг, дрöгнитис
Паскыд мушар.

I секи, кор тундраын
Стројка шы лыбис,
Кор ставнад те бергöдчин
Партија дор,—
Те Леңинöс ассыд
Пöс сөлөмгыд аззін,
Кыз аслад став олөмад
Мед донатор.

Со, шыбытлы сінјаснад
Бордја му вылө,
Те кылан быд пелöсыс
Стројкалыс шы...
I сы вöсна морöсад
Паскалö шоныд,
I вом дорсыд термасö
Выл сыланкыв.

Вај лептам бокал,
Кытчöз пукалам орчöдн
I кытчöз чож појездыс
Тенö ез ну...
— Мед олö јорт Сталин!
Мед југјалö шонди!
Мед јонмö i гажöдчö
Ас чужан му!

Киров кар,
1937 во.

— ВИЖ ЧІЖК, ВӨЈАН!..

(Віет)

Жарыс—жара сотчан көстөр воґын код-жө. Луныс сөз да миґа. Сынөдыс пөртмасө, вералө. Быдөнөс пікө воштө жарыд. Со, весіг сырчікјас леччалөмаөг ва дорө да лыа вывсаңыс өдзөдчөмөн віч-нітласны ваө, сунласны јурвылөзныс, а сесга петасны бөр да, гөн-сө пошкыртөмөн, борднысө лезөмөн, пыркнітчасны. Сувтасны зік ва бердас да кутасны шочыніка пылсјөдлыны:

— Пылс-сік, пыл-сік...

Ыжыд җеркалаөн лөсталө шонді југөр воґын ва, а лапкыдінјасті гөрдсөзө ва пыдөсыс. Валөн візувтөмыс муртса төдчыштө, нөжјам-мөма. Оз тај тулысга моз тумелгаөн мун. Лөһ.

Візјас вылын ужалыс колхознікјас пөдны кутөмаөг жарыс. Торја-нын мөд брігадаса, кодјаслы ваыс кілометра сајын. Он-өд еновт ышкантө да кілометра сајө ва дорө котөрт ставөн купајтчыны. Ок, ескө, ва дорынөс-кө, җулыгласны-жө, унжыкыс ескө паскөмнаныс і быдөн.

А мыјла і ышкан луннас сотны шондіыслы? Оз өмөј сылы поҗ кымөр сајө җебсывны да сен олыштны, кор мөд брігадаса ышкөны; өд налөн-жө куртанныс абу дај оз і ло талун. Оз. Мөд брігадаса ышкөны, куртанныс кітыр абу, а којмөд, нөлөд, вітөд да мукөд став брігадајаслөн вел уна куртанныс, лөсөдчөмас куртны миґа веж турун.

Мөд брігадаса ышкысјас өбөдајтисны да ланталісны шојчыштны, ыркөдчыштны. Сотан шондіыс сајөдчалісны коді куст бокө, коді зорөд пощөс бокө.

Піонерјас, Стопка да Пашка, ез водны шојчыны, ез җебсыны куст сајө, а бөстисны морт өті ыжыд тујисөн да мөдөдчисны ва дорө.

— Леччылам, Пашка, да бура і купајтчам.

— Купајтчам. Лөсыд-өд тащөм жар луннад купајтчыны. Ме мөд-лапөлөз вужала варччөмөн.

— І ме вужала, Пашка. Ордјысам, кодным воҗ воам мөдлапөлас.

Но?

— Но, Стопка. Уф-ф. Но і пөдтө-жө жарыс.

* * *

Квајтөд брігадаса колхознікјас ужалөны зік ју дорын. Томјөз гоз мөдысөн-нын купајтчисны өбөдөз. А өбөд бөрын өті здук кежлө ез шөјгөдчывны шојчыны. Нөкор налы. Налөн куртанныс не помав-

ны лундн, колд дджджык куртыштны, а ндшта вермас кымдр вонны да, ташдма пждм бдрд, став веж турунтд щыкддны.

Богталисны куранјас да лдддн, лдддн, дта-мдд бдрса сувталисны куртны, бытд уна рдма бобувјас тдлалдны. Паскыд ласта вјз вылыг чдскыд кбра веж турун лддјасд топддаліг, пыр ылыстчисны бд дорсан. Бд дорд колны ічдтік Олд да сдд тошка Спіра ддд, брідгалдн сојан лдсддыг, код ідралд, весалд дозмукјас.

Ічдтік Олдлы керны нндм. Сылы куртдм јылыг і думадтны-на оз ков. Кушдм-на-нд сјд куртыг, нол ардса морт. Котралд вјз куза, бобувјасдс, чдркјасдс куталд, а кор-сурд і ва дорд леччылас да, дордндкд ваас пырдмдн, ујалд берег пдлн да посндік арјасдс повддлд. Кдт сјд тані дтнас, а век-жд лдсдджык сіктын дорыг. Ез-дд весшдрд кевмыг батыслы, мед сјдс щдщ нуласны вјз вылд. Ез кдсјыг наргыны нд бдрдны, кдті номјас да гебјас пондасны ддзмддны.

Кор куртысјас зев-нн ылындс лдны, Олддс гадтдм бостіс бдпур дорын пукалдмдн щынлыг рувгдмсд вјзддны да Спіра дддлыг дозмукјасдн голддчдмсд кывзыны. Сјд шапкід кідпддснас чдргыг вјж чдркдс да котдртід ва дорд. Спіра ддд ез і тддлы кытчд воші Олд. Пыріс Олд пјздсдзыс вад, сујіс чдрк тыра кідс ва пыщкд да бура дыр вјзід сені, сесга кідс востід да кыскід ва пыщсыс, а чдркдс коліс сетчд. Чдрк кід бдрсан щдщ кыпддчід ва вылд. Кокјаснас шенаег тырјі сјд јоткагід ва шдрлан. Олдлы вјж чдрк жал лд, сјд наздндкдн, чдркдс кутны кідс лдсдддмдн, кутід вдччыны чдрк бдрса.

— Вјж чдрк вдрјан, вјж чдрк вдрјан,—шуаліс сјд чдрк бдрса вдрчід моз, а чдрк пыр ылыгмід і ылыгмід. Ез і тддлы злд Олдкесј, кызі сылн кок пдлыс жумді да бок вылас тулкыгід ачыс. Кдсјіс горддны „бат“, но муртса паскддіс вомсд, вом тырыс ылдбтід ва; Олекесј нылыштід да щдкмуні. Ва пыріс нырд і вомд, а Олекесј век нылалід

дундытдзыс нылалід, выныс быртдз пессід, а сесга назмыд вдрзыв бостіс сјдс да кутід нуны увлан, петкддіс ва шдрланыс да лдсталыг веркдстыс кылддіс Олддс, жынвыјд тыдаліг.

* * *

Стопка да Пашка воісны ва дорд. Сувтддісны тыртдм тујіснысд кыр јылд, термасдмдн пдрччисны вывгыныс ддрдм-гачнысд і, сераліг-горзіг да ваон резсідгыр, котдртідсны вад. Мордсдзныс лотдз келісны буза-базакыліг тырјі, а сесга пласткыгідсны да панласдмдн вартчисны ва шдрлан. Пашка ордріс Стопкадс да мыјвынгыс пызд возын, некодарлан оз вјзддлы, а Стопка катчдсланын суддд сјдс. Ва шдрын Стопка вестд воіс јежыд дунддм јокмыл. Стопка јона повзід да гордід:

— Пашка! Вдрјом морт!

Пашка чадтід ылддліг да, бергддчдм пыдді, ндшта ддрздрчід. Но Стопка помга горзіс:

— Пашка! ој-ј!.. Пашка воы, кодкд кылалд...

Пашка верклана бергддчід да вјзддліс Стопкалан. Стопкалдн чуждмыс повздмысла лддма шаныш. Дті кінас сјд кутчысдма јежыд дордмд, а мдд кінас кутчысд ва вылын. Пашка сдрпі моз вдрдыштід Стопка дорд. Казалід ва веркдсыс јежыд бумага коддз келддм чу-

жѳм да дрѳгнѳтѳс, кѳ-кокыс пондѳс лыжавны, но ѳджѳ венѳс сѳѳ шѳ-
ѳѳвошѳмсѳ да ѳѳткыштѳс Сѳѳпкалы отсавны.

— Ваѳ петкѳѳдам таѳѳс,—шуѳс сѳѳ да кутчыѳс Сѳѳпка кѳ дѳнѳ.—
Те лѳз да шѳѳччышт, вѳльнѳѳа сын, а ме петкѳѳдышта, сегга бара те
вежан.

Куѳѳмыс вежсылысны берѳг дорѳ вотѳз. да ѳ сен-на Сѳѳпкалѳн
кѳыс дубалѳс ѳкѳѳз, да кок суѳанѳнын-нын мынѳ кѳыс вѳѳѳм ѳѳтѳнка
дѳрѳмыс. Бара лѳѳ кутны Пашкалы, кодѳ муртса-на сетѳс Сѳѳпкалы.

Вѳѳѳм ѳѳтѳнкаѳс петкѳѳѳсны-нын берѳгѳ, катѳѳѳсны кырѳылѳ, а век-
на оз тѳѳны кодлѳн сѳѳѳ. Кыс-нѳ тѳѳдан, кор сѳѳѳ жежыд бумагакод
чужѳма, полдѳма ставнас, гаѳ код.

— Мыѳ-нѳ пондам вѳчны? — ѳуалѳс Пашка кырѳылѳ катѳѳѳм
бѳрын.

— Качаѳтны колѳ, гашкѳ ловѳас-на,—вочавѳѳѳс Сѳѳпка да кутѳс
корсны места, кытѳѳ пуктыны вѳѳѳм ѳѳтѳнкаѳс.

— Колѳ мыѳ вылѳѳкѳ пуктыны,—шыаѳс бара Пашка. Куш му
вылад-пѳ оз поѳ, шулывлѳны важ ѳѳз.

— Важ ѳѳз,—нѳрѳс Сѳѳпка.—Мѳ-ѳѳд абу важ ѳѳз. А кѳад кутѳмѳн-
ѳѳд оз ловѳы, кѳѳ век вѳз.

— Мыѳ-нѳ керам?—бара ѳуалѳс Пашка.

— Качаѳтам,—вочавѳѳѳс Сѳѳпка.—Котѳртлы мѳнам дѳрѳмла. ѳѳѳѳ,
ме кутла кѳын таѳѳс.—А ачыс думыштѳс:—„Оз-кѳ поѳ пуктыны ѳ ог
пуктѳ му вылѳ.“

Водтѳѳѳсны Сѳѳпка дѳрѳм вылѳ ѳѳтѳнкаѳс да кутѳсны довѳѳѳдлыны
ѳтарѳ-мѳдарѳ.

— Оз таѳѳ ловѳы...—шуыштѳс Пашка.

— Ловѳас, гашкѳ,—наѳѳѳѳѳѳѳм пырыѳ вочавѳѳѳс Сѳѳпка да ѳѳѳѳ-
ѳѳс.—Но, ѳѳнжыка!

Пашка кѳ улын дѳрѳм наѳѳптѳс, орѳ. ѳѳтѳнка дѳрѳм вылыс тѳп-
жыѳс зѳб вылас муѳ. Вѳмѳдыс ылѳѳтѳс ва да кутѳс шорѳн вѳзувтны.

— Мыѳ-нѳ кѳѳывсѳн кутан?!—горѳѳѳс Сѳѳпка.—Мыѳла лѳѳѳн?

— Орѳ дѳрѳмыд, когаѳѳс.

— М-м...—кѳсѳѳс Сѳѳпка лок кыв лѳзны, но кутчыѳс. Копыртѳс
ѳѳтѳнка дорѳ да кутѳс зѳбсѳ нѳртны. Ва нѳшта ѳѳнжыка мѳѳѳс
петны.

— Кымынѳѳдам,—шуѳс Сѳѳпка да ачыс ѳ кымынѳѳѳс ѳѳтѳнкаѳс.—
Лок те лѳчкав, чорыдѳжыка мыш вылас, ѳскусственнѳѳ дыханѳѳѳе вѳчам.

Пашка мыѳвынгыс заводѳтѳс муркѳѳѳдлыны. Ва, быд лѳчкыштѳмыс,
ылкнѳтѳ унжык.

— Ен локыс, чѳгѳалан лыѳассѳ,—велѳѳѳс Пашкаѳс Сѳѳпка.

ѳѳтѳнкалѳн зѳбѳыс кутѳс ѳамны, но век-на оз вѳр.

— Ваѳ бергѳѳд, Пашка,—командуѳтѳс Сѳѳпка.

Бергѳѳѳсны. Сѳѳпка кутчыѳс ѳѳтѳнкалы кѳѳасас да пондѳс нук-
лѳѳдлыны.

— ѳнѳ таѳ вѳчам ѳскусственнѳѳ дыханѳѳѳсѳ.

ѳѳтѳнкалѳн вѳмгыс ва пыѳѳѳ пѳчкыртѳс веж быг.

— Нѳшта-кѳ нѳуна ѳ ловѳас,—гаѳажыка-нын шуѳс Сѳѳпка.

— Лок сегга те, Пашка, вѳрѳѳдышт. Енлы... вѳмсѳ топѳѳѳс. Ваѳ
ѳѳѳѳѳжык кымынѳѳдам. Лѳчкав мыш вылас. Ен ѳѳна. Вот сѳѳз...

ѳѳтѳнка омѳлѳка ымѳѳтѳс.

— Со, шыалѳ-нын,—гаѳжмыштѳс ѳ Пашка.—Ловѳас, буракѳ.

Кѳнѳкѳ ылын кутѳс кывны нывбабалѳн горзѳм шы. Сѳѳпка вес-
кѳѳѳчылыс да вѳѳѳѳѳс гѳгѳр, но нѳкодѳс ез аѳзы да бѳр копыртѳс

Пашкалы отсасны, бергөдыштіс ҫетінкалыс јурсө. ҫетінкалөн сін
лысјасыс вөрзыштісны, ымөстіс мөдыс.

— Ловзас,—назөнік шуіс Ҫтопка.

— Ө-ө-ө-ө!—кыліс мөдлапөвсаң куза горөдөм.

ҫетінка кутіс шочыніка долавыны. Пашка кутіс кінәулодыс, көс-
јіс сувтөдны, но ез вермы, ҫетіна бөр лыгышмуні.

— Воқ-на. Колө нөшта пезыштны.

Ҷикөз-нін жујалісны кык ҫетінка гож воқын пессігөн, а жујалөм
којмөд ҫетінка век оз ловзы.

— Ө-лөк-сеј!—Ҷик-нін вестаныс мөдар берегсаң кыліс нывбаба
гөләс.

Ҫтопка да Пашка вескөдчісны. Мөдлапөвті увлаң леччіс ныв-
баба.

Ҫтопка сөмын-на көсјіс востыны вомсө, медым горөдны нывбаба-
лы, но друг кодкө чукөстіс мышсаңыс:

Мыј-нө вөчанныд?

— Мі јуны ва віччысам, а најө пастөмөг муркөдчөны,—кыліс
ныв гөләс.

Ҫтопка да Пашка друг бергөдчісны сылаң; мышканыс сулалісны
Опоң Мішө да Гаҫа.

Коді-нө тајө, кодлөн? Мыј ті вөчанныд?—јуаліс Мішө.

— Вөјөма да лептім,—вочавізіс Ҫтопка.

ҫетінка вөрзөдчыштіс, омөліка кішкыштіс да бөр жујалі.

— Ө-лөк-сеј! Ө-л-ө-ө!—век-на горзіс мөдлапөлын нывбаба.

Опоң Мішө лөсөдчіс да јуаліс нывбабалыс:

— Еј! Кодөс-нө горзан?

— Піөс!—воча горөдіс, баба.—Өлөксеј кытчөкө мунөма да Ҷикөз
воші.

— Коді-нө те? Кодлөн піыс?

— Јогор Семөлөн! Өлөксеј. Ен аззылөј кыр јывтіыс ветлөд-
лөмјассө.

Мішө візөдліс мырсыс челаф вылө, ҫетінка вылө да бара го-
рөдіс:

— Пыжыд абу?

— Абу!—вескод пырыс шуіс нывбаба да бара гөрөдіс куза ну-
жөдөмөн!—Ө-л-ө-к-с-е-ј!

Мішө локтіс челаф дінө, көні щөщ сулаліс Гаҫа да візөдө пастөм
челаф вылө. Мішө копыртчіс ҫетінка дорө да пуксөдіс. Сіјө сінсө
востыштіс, кыкыс луп-лап керіс сін лыснас да бөр куыс. Чужө-
мыс пондіс рудөдны.

— Со, кодлөн вөлөма. То мамыс корсө, а піыс шојкод,—шыөд-
чіс Ҫтопкајас дінө.—Мунөј пастасө.

Вөліс каҫалісны Ҫтопка да Пашка, мыј најө пастөмөгс, а діна-
ныс сулалө Гаҫа. Јандысіг тырјі котөртісны кулуј дінө. Ҫтопкалөн
дөрөмыс ез сур да бөр воіс дөрөмтөг, сесса копыртчыліс да Мішө
кок улыс бостіс најт ветөк код, орөм соска дөрөмсө.

Нывбаба сувтіс на вестө-жө кыр јывсаң бура ылө да некодарө
оз мун. Візөдө најө ноксөм вылө, но оз төд мыј сен вөчөны, а
аслас чужөм кузаыс турөбөн леччө сінва. Сулаліс, сулаліс да бара
горөдіс:

— Ө-лөк-се-е-еј! Ө-л-ө-ө!

Мішө пуксөдіс ҫетінкаөс, лезіс да сувтіс. Бергөдчіс горзыс
бабалаң, горөдіс:

— Марја! Мун Семөтө пыжөн мөдөдлы татчө!

— Мыла?—тувөстис повзөм гөлөсөн воча жуалөм.

— Сичи! Мед волас пысла!

Мөдлапөвса нывбаба котөртис кыржылөз да шлапкысис кымын. Кылө лок горшөн кутис бөрдны.

— Ен бөрд, ен! Мун котөрт өдјө да вистав, мед волас! Абу-на кулөма.

Марја аслас горзөмла нинөм ез кывлы Мишөлыс. Кыркөщ горув-сан друг мыччысис Семөлөн журыс, повзөмысла сичясыс сувтсаөс, вомдорјасыс тиралөны.

— Көни?!—ускөдчис сичө.— Öлөксеј! Бербаөј менам!—бөрдөм гөлөсөн шуалис сичө локтиг мозыс.

— Ловја,—вочавиқис Мишө. Лептөмаөс да өни ловзас-нин.

Семө воиг мозыс бостис писө мездорас да кутис качајтны.

— Ми сичөс јона-нин качајтим,—гордөја шыасис Стопка, коді век-на дөрөмтөм сулалис да ез төд, мыј колө вөчны

— Пийд полдөма вөлі, кывтө ва вывтыс,—виставлис Пашка.— Мыјкө і петкөдим ми Стопкакөд.

— Менам дөрөмөј весиг коасалис качајтигас,—содтис Стопка.

— Бербаөј менам! Аттө, аттө донајасөј, аттө зев ыжыдөс спаситөмныд вылө, а ме теныд, Степанушко, шөвк дөрөм нөба да сета.

— Меным некущөм дөрөм оз ков, ме-өд ег дөрөм вөсна,—јандысөмөн шыасис Стопка.

— Мед ен-кө, а ме нөба теныд. Зев ыжыд аттө, дона бербајасөј.

Марја пыр-на тупласис мөдар кыр јылын да лок горшөн горзис-бөрдис. Сөрт, сичө некущөм сорни ез кывлы, ни оз төд пыс кулөма-ө, ловја.

Батыс морөс бердын Öлөксеј вөрзөдчыштис, вогтыштис сінсө да бөр кунис, сесса вөрзөдис вомсө да назөник, муртса кывмөн шуис:

— Виј чік вөјан...

— Ачыд тај, донаөј, вөјлөмыд, а чірк вөсна век-на шогсан. Бербаөј менам...

Писө лелькујтиг тырјі Семө леччис ва дорө, водтөдис писө пыжө, ачыс сувтис бөјас да вујис мөдлапөлө.

Мишө да Гала леччылисны ва дорө, гумовтисны асланыс і Стопкајас тујисјасө ва да катөдисны кыржылө. Бостисны морт кык тујисөн да мөдөдчисны ужаланінө. Бөрсаңыс вөтчисны Стопка да Пашка. Пашкалөн кокјасыс муртса нуөны, а Стопкалөн нөшта музжыкөс; содтөд сичө дөрөмсө нуө кias лестукјасөн. Көт і музөс најө, век-жө гордөјөс кыкнанныс.

МАЈ ПЕРВОЈ ЛУН

Кызі зоріқтыра
паскыд поле,
Талун нумјалө
Сөветскөј крај.
Ыжыд кыпыдлунөн
сіјө колъө
Таво ассыс кызөд
вөһнөј Мај.
Гырыс вермөмјассө
ассыс пасјө:
Німкод—
стрөітіс социализм,
Став лок падмөгјассө
кістіс-пасјіс,
Мунө воэө—
течө коммунизм.

* * *

Вежсіс бөрө колъөм
важ Россіја,
Кыптіс мірлы шензан
індустріја.
Весіг враглөн өні
рожа баныс
Оз-нін најан шпынјалөмөн
ворс.
Аззө, кызі тыртам
гырыс планјас...
(Волховстрој, Турксіб,
Магнітогорск,
Авто-трактор-авіо-
заводјас,
Сельмашстројјас,
Беломорканал,
Выл металлургическөј
гігантјас—

Ыпјалö донбас, Сібір, Урал,
ҕик выль карјас,
гырыс комбінатјас,
Гевморпутъ,
арктическөј походјас,
Стратосфера,
снєпрогес,
метро...)

І ез коллы некор
індөм срок!
Асланым быд ужö
тырмө сметка,—
Огö сувтöј кевмысны
враг воғö!
Тыртім Сталинскöј
мöд пјатілетка
Пöшті дас тöлыгөн
срокыс воғ!
Талун Мај!
Сöветскöј јöзлыс морöс
Гажа мөвкјöдлö
выль вермөм вал:
Талун ызгö
Выль Московскöј море,
Москво-Волжскöј
Сталинскöј канал.
Јон. гранітөн,
кöрт-бетонөн,
сталöн

Камгöма—
Оз некыт вөр, оз шлывд
Талун теплоход
„ЮСИФ СТАЛИН“
Кемлы сетас
медвоғза салут.
Бевтгіс
ғола вына јулыс чолгөм
Ыжыд, жужыд, паскыд
Волга ва,—

Öнi
„Вниз по матушке по Волге“
Каспiј море дорöғ
сыв. Москва!...
Мiјанлыс упорство
муғ оз талав,
Мiјан вынјөр чорыд—
алмаз-из,
Мiјан рулевöј—
великöј Сталин,
Мiјан мунан знамја—
Ленинизм.
Мiјан олөм—
Медса шуда мирас,

Міжан Гөрд армія—
медга јон.
Подлөј враг мед пінсө
асгыс јірас,
Но мед міжан вылө
ез лыгт воны, пон!
Быдөнөс,
код нужөдчас пеж кінас
Міжан муө
торкны уж да шуд,—
Пасвартам мі
аслас оланінас,
Воғө некор
кавшасны оз кут!
Сетіс мыј
Октябрскөј револуціја,
Некод
некор
сіјөс бөр оз бост!

* * *

Вына
Сталінскөј выл Конститүціја,
Топыд
братскөј дружба
јөзјас кост.
Комі војтыр
шуда семја шөрын
Выл ног сыліг
кольө таво Мај:
Мудрөј вождөн тудөм серті
пөрі
АССР-ө міжан Комі крај.
Уна немјас вөвлім
чудјас, рабјас,
Төдлім
сөкыд увтыртөм да нарт,—
Өні топыд, зумыд
міжан радјас,
Воғө мунан тужным
југыд јар.
Пыщкөс врагјас—
націоналістјас
Кылісны
лок буржуазнөј гез,
Мед капіталістјас
да фашістјас
Шыркнітісны
Комі јөзлыс мез.
Но ез збылмы
налөн пеж ідеја:
Роч рабочөј класскөд

Отув шощ
Чужім најос
„гож воґо по шеју“,
Лечтім ассыным
суглун да тōжд.
Мунам став Сојузса
јозкōд орччōн
Паскыд вōльнōј тужōд
кыґōд во,
Ыжыд стројка вылын
огō кольччō:
Тōдам кытчō нуō
мијан вожд.

* * *

Талун,

Кыґи скōрмōм-јармōм море,
Мургō став Сōветскōј вежтас сај,
Пролетаріат сен
вынсō дорō,
Отув лептō гор:
— „Мед олас Мај!“
Смерт кōґ ветлō
капітал мір паста—
Јармō век
фашистјаслōн террор,
Но рабочōј класс
пыр воґос дастō,
Јонмōдō
анґифашистскōј фронт.
Воас сылōн
Лōглуныс ґенітас,
Кучкас смертнōј коґō
петан час,—
Мувыв пролетаріј
вынсō јітас
І проклатōј врагōс
ґенгас пласт.
Мортōс морт сек
нарґітны оз понды —
Путкылтчас век кежлō
капітал,
Мір вест кыптас
вōльнōј мајскōј шонді,
Јургас гімн—
Інтернаціонал.

В. ЛЕБЕФЕВ—КУМАЧ

СЫВ МІЈАНЛЫ, ТӨЛӨЈ

(„Дети капитана Гранта“ кинoфильмы)

1.

А нолтö, сыв те мiјанлы, зев гажа төлөј,
Зев гажа төлөј, зев гажа төлөј!
Быд саріңын і гөраын те светас вөлін
І кывлін те став светсыс сыланкыв.
Сыв те, төлөј, із-гөрајас јылыс,
Сарің јірјаслыс тајнајас вост,
Сыв лебач сорні јылыс,
І лөз просторјас јылыс,
І көні смел да гырыс јөз.
Пріпев: Коди перјыны кужö победа,
Сылас мiјанкөд öтвылыс мед:
„Код гажа—серам сетö,
Код көсјö—вермөм шедö,
Код корсö—сіјö аңзас век!“

2.

А нолтö, сыв те мiјанлы, зев гажа төлөј;
Зев гажа төлөј, зев гажа төлөј!
Быд саріңын і гөраын те светас вөлін
І кывлін те став светсыс сыланкыв.
Сыв те, төлөј, вөр-чашщажас јылыс,
Кушöм овывлө эвер-коктуј зуг.
Кыз кышöдчöны војјас,
Кыз вынсалöны сојјас,
Кыз вермөм сетö гажсö чук.
Пріпев.

3.

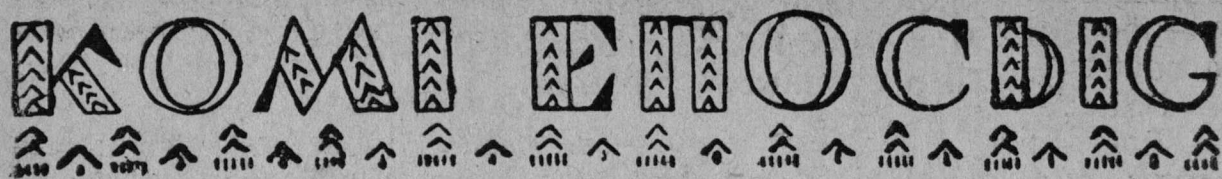
А нолтö, сыв те мiјанлы, зев гажа төлөј,
Зев гажа төлөј, зев гажа төлөј!
Быд саріңын і гөраын те светас вөлін
І кывлін те став светсыс сыланкыв.

Сыв те, төлөј, быд слава і збојлун,
Быд учонөј, герој жылыс сыв,—
Мед сөлөм јара өзјіс,
Мед быдөн батсө көсјіс
Пыр суөдны да панјыны.
Прі пев.

4.

А нолтө, сыв те мјанлы, зев гажа төлөј,
Зев гажа төлөј, зев гажа төлөј!
Быд саріңын і гөраын те светас вөлін
І кывлін те став светсыс сыланкыв.
Сыв те, төлөј, мед сыломас јургіс
Мулөн тувсовја став сыланног.
Мед труба гажа ворсіс,
Мед вомным сывны горзіс,
Мед кыпыджыка ветліс кок!
Прі пев.

Коміодіс Нюбдінса Віттор.

КЫЖЫГ КИПРЕЈ¹⁾

Коди кушом уж ужало, сы серти і нѣмтѣны сѣјѣс. Кипреј зев зѣла кыјѣс ручѣс, урѣс да кѣчѣс, мыј вѣсна і нѣмтѣсны сѣјѣс Кыжыг Кипрејѣн.

Кыжкѣ ѣти арса лунѣ Кыжыг Кипреј ветлѣдлѣс вѣр пѣвстѣи да тужалѣс ручѣс. А ручыс вѣлі вывтѣ муѣер да быдсама ногнас ѣбѣс асыс коктујсѣ.

Ѣыр вѣтлыгѣм бѣрын Кипреј кыјѣс ручсѣ да сен-жѣ, ыжыд коз улын, кулѣс сы вылыг кусѣ.

А луныс пемдыны-нын пондѣс. Вѣр керкаѣз мунны вѣлі ылынкод-на. Медса бур вѣлі—узыны тајѣ коз улын, кытчѣ ѣекушѣм зер ез вермы јѣжны.

—Нѣщкыс перѣнакод ѣбыд. Пѣзѣ і тѣні шѣјчыштны,—шуѣс Кипреј, сѣсѣа пѣстѣс југыд бѣпур, ѣшѣдѣс руч кусѣ коз ув вылѣ, пукѣс бѣ дорѣ, кыскѣс пѣщѣггыс ідѣнѣ да кутѣс сојны.

Сѣјѣ сојѣг костѣ лептыгѣс ыжыд тѣв. Сѣзі і жургѣ, сѣзі і копрѣдлѣ пу јывјассѣ. Вѣзѣдлѣс Кипреј ѣшѣдѣм руч ку вылѣ, а руч кусѣ тѣлыс локногѣн летѣ, ѣк бытѣѣкѣ зѣлѣ ѣещыштны сѣјѣс ув вывгыс да кытчѣкѣ нѣбѣдны. Ѣѣдыр мытѣ ызѣбтѣс нѣшта-на чорыд тѣвныр. Руч ку орѣдчѣс ув вывгыс да шѣапкыгѣс аслас јѣј туша вылѣ, кодѣ коз улас-жѣ кујлѣс. Кипреј чѣпѣсјѣс бѣ доргыс да кѣсјѣс лептыны кусѣ, но сѣкі сылы петкѣдчѣс сѣщѣм ѣѣвѣ, кушѣмѣс сѣјѣ немнас ез аѣзывлы. Руч тушаыс бытѣѣкѣ пѣстѣлѣс ас вылас усѣм кусѣ. Руч ловзѣс, гѣнгѣдѣс јурсѣ, сѣсѣа тѣвк-четчыштѣс кујлан інгыс, шѣныштѣс бѣжнас да ујкытѣс понѣлјас пыщкѣ, кѣні і вошѣ пемыдѣнас.

— Вѣзѣд-жѣ, пышјѣс кулѣм ручыд!—шевгѣдѣс кѣјассѣ Кипреј.—Лѣучкѣ ловзѣс да пышјѣс! Кѣѣ сѣсѣа асылѣз тѣні сулав да шѣнзы!

— Ен шѣнзы,—кылѣс сѣјѣ кыскѣ вылысан кодлыскѣ гѣлѣс. Тајѣ абу-на ыжыд ѣѣвѣ ѣѣвѣсѣ те аскѣ аѣзылан. Вѣччыс аскѣа лунсѣ!

— Мыј-нѣ аскѣнас лоас? дај кодѣ те ачыд?—јуалѣс Кипреј, но тѣдтѣм гѣлѣс ез воѣ нѣѣд асгыс сѣрнѣтѣмсѣ да лѣнтѣс, сѣмын тѣлыс важ моз шуѣлѣлѣс да копрѣдлѣс пујаслыг тугѣнјассѣ.

Вѣралѣгас Кипреј тѣдлѣс кушѣм сурѣ ѣѣвѣјассѣ, а сы вѣсна ез јѣна повзы тѣдтѣм гѣлѣссыс. Сылѣн вѣлі ѣѣк дум: водны да шѣјчыштны коз улас, кытчѣ сѣјѣс сѣзі і кыскѣс музгыс.

Тазі і вѣчѣс Кипреј: ѣужѣдчѣс бѣ дорѣ да чѣскыда і уѣс шѣндѣ петтѣз.

¹⁾ Литѣратурнѣја обрабатѣтѣс М. Лѣбедев.

Аскинас сїѳ нѳшта-на кыїс кымынкѳ ручѳс да урѳс, а пемдандо-рыс локтїс аслас вѳр керкаѳ, пуїс наѳа рок да кутїс соїны.

Соїны заводїтїгѳн вѳссїс ѳзѳс да керкаѳ пырїс ыжыд тушаа морт—сѳд сїнма, сѳд јурсїа, сѳд тошка, сѳд паскѳма да пырѳмѳн щѳщ горѳдїс:

— Наѳ да сов!

— Лок сојам, бур морт,—вочавїзїс сылы Кїпреј, кызі сїктјасын кайтлѳны быд пырысгы, кодї чолѳмалѳ ѳбедаятысјасѳс наѳѳн да солѳн.

— Ме сојѳмыс ог бѳрынтчы!—серѳктїс сѳд морт.—Менам кынѳмѳј бурещ зев јона сумалѳ. Ноко, вајлы меным пантѳ да наѳтѳ!

Кїпреј мыччїс сылы паѳ да кык ид пїрѳг. Сѳд морт шолкнїтїс пїѳјаснас да зѳѳнас сујїс вѳмас ид пїрѳгјассѳ. Сесга бостїс рок тыра пѳртсѳ да зѳѳнас-жѳ мѳдѳдїс сїјѳс аслас горшѳ.

„Амїѳѳј, амїѳѳј!“—думыштїс Кїпреј, а кортѳм гѳст чургѳдїс-нїн сылаѳ гѳна кїсѳ:

— Но, сесга мыј? Верд, пуксѳдїн-кѳ соїны!

Кїпреј пуктїс сы возѳ ѳл ид пїрѳг. Сѳд морт ѳтї курчѳѳмѳн соїс ставсѳ да бара шуїс:

— Но, сесга мыј? Верд, пуксѳдїн-кѳ соїны!

Кїпреј мыччїс сылы квајт ид пїрѳг да ыжыд коѳ рузѳг наѳ тупѳс. Сѳд морт ѳтпырјѳн гулкнїтїс пїрѳгјассѳ і тупѳссѳ.

— Но, сесга мыј?

— Со, ем-на мешѳкын пуд кымын кос сукар,—їндїс Кїпреј, а јурсїыс аслас сувтѳма-нїн повѳѳмысла.

Сѳд морт бостїс сукар тыра мешѳксѳ да зѳѳнас нылыштїс.

— Но, сесга мыј?

— Сесга нїнѳм абу, пон кынзі. Сој, колѳкѳ, понсѳ.

Сѳд морт мушкїс і понсѳ јурнас, кокнас і бѳжнас.

— Но, сесга мыј?

— Со, колѳкѳ, ѳшалѳны ѳвер кујас. Сој, лолыдлы-кѳ лептас.

Сѳд морт нылыштїс і ѳвер кујассѳ.

— Но, сесга мыј?

— ѳнї сесга зїк-нїн нїнѳм абу,—муртса ез бѳрдзы Кїпреј.—Верман-кѳ, сој вѳр керкатѳ.

— Вѳр керка ме ог сој, а тенѳ соја!—калскнїтїс пїѳнас сѳд морт.—Сѳмын војдѳр леччыла шор дѳрѳ ва јуыштны. Ен татыс ѳекытїѳ мун. Вїччыс менѳ.

Тажѳ шуѳм бѳрын сѳд морт петїс ывлаѳ, а Кїпреј колччїс керкаас кулѳм нїсѳ ловја.

— Кывзы, кыјыс,—кутїс сорнїтны пач трубаын тѳрытја тѳдтѳм гѳлѳс.—ѳдјѳнжык пышїј татыс. Пет керкасыд да котѳрт пыр вескыда, пыр вескыда. Воан прѳсек дѳрѳ да сувт сетчѳ. Прѳсек кузаыс пондас скачїтны-тѳвзыны тројка вѳв. Чеччышт тѳлегаас да јонжыка кутчыс, мед он ус. Нѳдыр мыстї тыдовччас вескыдла бокас зев ыжыд да зев паскыд пожѳм пу, а медга кыз увјыс сылѳн прѳсек вестас ѳшѳдчѳма. Кор тројкаыс кутас сы увтї мунны, секї те ен вуграв да шашарїтчї кыкнан кїнад тајѳ увјас. А сы бѳрын азған, мыј лоас.

— Атѳѳ теныд, бур вїсталыс!—пїзѳсчанааслїс пач труба возын Кїпреј, сесга ускѳдчїс ывлаѳ да кутїс котѳртны пыр вескыда, пыр вескыда.

Регыд сїјѳ воїс прѳсек дѳрѳ да сувтїс сетчѳ. Вїзѳдлїс шујга

вылӧ, а сетыг скачитӧ-гымӧдӧ прӧсек кузаыс тројка вӧв, кокјасыс муртса муас инмывлӧны, телегаыс грімакылӧ, а телегаас пукалыг некод абу.

„Татчӧ і матыстчыныд он лыст“,—мӧвпыштіс Кіпреј, но сы шӧрӧ казалис пујас костыг сӧд мортӧс, коді котӧртіс сы бӧрса да равзіс:
— Сулав, сулав! Мыјла пышјін? Ме тенӧ сојны кӧсја!

Кіпрејлӧн ыркмуні сӧлӧмыс, но тројкаыс сы вестын-нын вӧлі. Сӧд морт кутчіс бӧрсаыс Кіпреј дукӧсӧ, но Кіпреј шыбытіс ас вылыг дукӧссӧ да чірк моз чеччыштіс телегаас, бытӧкӧ кушӧмкӧ борд сіјӧс сетчӧ лептыштіс.

Тројка вӧв нӧшта-на ӧдзіс. Сӧд морт заводітіс вӧтчыны сы бӧрса, но суны ез вермы. Кіпреј пукаліс телегаас да гуса віӧдіс возӧ. Ньедыр мысті тыдовччіс вескыдла бокас зев ыжыд да зев паскыд пожӧм пу, а медса кыз увјыс сылӧн прӧсек вестас чургӧдчӧма. Кор тројкаыс кутіс мунны пожӧм пу увтіс, Кіпреј шашарітчіс кыкнан кінас тајӧ увјӧ да ӧшӧдчіс сы вылын...

— Аміӧј, аміӧј! Кыс-нӧ те бостсін, Кіпреј, бытӧкӧ небесаыг усін?—кыліс сіјӧ аслас гӧтырлыг гӧлӧс.

Віӧділіс Кіпреј, а вӧлӧм-кӧ сіјӧ аслас сіктса керкаын сор вылын ӧшалӧ, а гӧтырыс пач возын печкӧ да повӧм сінмӧн зоргӧ сы вылӧ.

Кіпреј леччыс сорсыс, пуксіс гӧтырыскӧд орччӧн да лучкі вісгаліс сылы вӧрын вӧлӧм торсӧ. Јона і шензісны кыкнаныс.

Петісны сарајӧ, а сені зӧннас кујлӧ став нааныс, понјыс і звер кујасыс, кодјасӧс сојіс сӧд мортыд. Понјыс весіг заводітіс увтны да чеччавны кӧзаін вылас.

Со кушӧм сівӧ вӧлі Кыјсыс Кіпрејкӧд.

ПОП КАЗАК ДА ЧӨРТ ПӨЛАН

Коркө поп соркнѣ кѣзіс. Зев ескѣ бура соркнѣд быдмѣс да модкѣ сылыс соркнѣтѣ мѣдѣс војын гусавлыны. Өтѣ вој поп караулѣтчѣс, мѣд вој караулѣтчѣс, вѣрѣс ез аҗыв, а соркнѣд быд вој вошѣ і вошѣ. Којмѣд вој улас поп ыстѣс караулѣтны казакѣс.

Бостѣс казак сѣрсѣс веткѣ палѣч да водѣс град бѣрѣздаѣ. Вот војнас воѣс поп град вылѣ чѣрт да кутѣс поплѣс соркнѣ град лулѣшитны. Сѣјѣ ез і тѣдлы, мыј поп казак град бѣрѣздаын кујлѣ. Казак ускѣдчѣс чѣрт вылѣ, бостѣс сѣјѣс шошаѣдыс да пондѣс палѣчѣн дубѣтны. дубѣтѣс да дубѣтѣс, дубѣтѣс да дубѣтѣс. Чѣрт мѣдѣс сылыс кевмысны:

— Ен-пѣ вѣ, Иван, прѣстѣт первој мыжыс! Прѣстѣтан-кѣ, аслыс ыжыс бур вѣча.

Сетѣс чѣртыд Иванлы пѣлан да шуѣ:

— Тајѣ пѣланнас-пѣ быдѣнѣс поҗѣ јѣктѣдны.

Вот коркѣ поп ыстѣс Иванѣс мѣс вѣҗны.

Иван мѣсјасѣс вѣтлѣс медса турунаѣнас. Мѣсјас сојѣсны—ѣдва вермѣны гортаныс локны, гашкѣ ведра јѣлѣн сетѣсны ѣтѣ лыстѣмыс. Поплы нѣмкоѣ:

— Со-пѣ-ѣд кушѣма тѣждысѣ мѣјан казакыс кѣҗајскѣј мѣсјас вѣснаыс.

Мѣд лунас Иван сѣјѣ местаас-жѣ вѣтлѣс мѣсјасѣс. Мѣсјасѣс лѣҗѣс јѣрсыны, а ачыс пондѣс пѣланѣн ворсны. Ворсѣ Иван, а сы ворсѣм вылѣ став жуг-жагыс јѣктѣны і мѣсјас щѣщ јѣктѣны.

Лунтыр Иван ворсѣс, мѣсјас ез і вермывны јѣрсыны, јѣрсѣм пыдѣдѣ, кок јывсыс устѣҗ јѣктѣсны Иван ворсѣм вылѣ.

Важѣдѣс Иван мѣсјасѣс. Лѣччѣс попадѣда мѣсјасѣс лытѣны, а мѣс вѣрајас тыртѣмѣс.

Өтѣ лун, мѣд лун дај којмѣдѣс мѣсјас воѣсны тыртѣм пакѣн, нѣтѣ јѣв војт ез важны. Поп і шуѣ:

— Час-пѣ ме муна казак бѣрса да кыјѣда, кыҗѣ сѣјѣ вѣҗѣ менгым мѣсјасѣс...

Мѣд луннас Иван бара нуѣдѣс мѣсјасѣс јѣрсыны, а поп гусѣн вѣтчѣс казак бѣрса да сук понѣл костѣ җѣбѣс, кутѣс кыјѣдны казаклыс мѣсјас дорын вѣдѣтчѣмсѣ.

Казак пукѣс да мѣдѣс пѣланѣн ворсны. Став мувыс жуг-жагыс јѣктѣны казак ворсѣм вылѣ, мѣсјас јѣктѣны, і поплѣн кутѣс щѣщ јѣктыссыны. Кутсѣ поп, оз кѣсјы јѣктыны да кокјасыс асныс і јѣктѣны. Ердѣиныс-кѣ ескѣ нѣчево, а сѣјѣ пукалѣ понѣлныкын: јѣктѣмысла сылѣн став пѣдрасныкыс орјасѣс і чужѣм рожаыс быдсѣн парсасѣс.

— Тырмас-пѣ, Иван, тен ворснытѣ!—понѣл пѣвстѣаҗ горзѣ сы-

лы поп. А Иван кылыс поплыг гөлөссө да ношта жона кутис полагыны. Тази казак жөктөдис попөс ныр вылас устөз. Став паскөмыс поплөн лестукөз оржасис, пөштi пастөг гортас воис.

Скөрмис поп мөсјасөс да ассө тешитөмыс да казак вылө сүдө сетис. Коркө поп да казак мөдөдчисны сүдө. Туј вылас паныдасис вөла купеч, дозмук-төвар карыс вайө. Купеч сылыс i жуалө:

— Кытчө-пө, бағушка, мөдөдчин?

— Ме-пө казакөс сүдiтны карө нуөда. Менө сiјө ас вөла вывти жөктөдис.

— Купечыс пондiс шенғыны:

— Кызнө-пө мортөс поғө мырдөн жөктөдны? Верман-кө-пө, Иван, вай менө жөктөд.

Поп повзiс да шуө:

— Ен-пө бара, Иван, жөктөд! Он-кө-пө жөктөд, сүдiтчыны ог мөд.

Поп возвылыс ассө пощөсө көрталис, медем ез жөктыссы. Вот заводитис Иван ворсны пөланөн. Став матi гөгөрсә жуг-жагыс жөктөны, купеч жөктө, поп пощөснас жөктө i купечлөн вөвјасыс i төвар доғјасыс щөщ пондiсны жөктыны. Став дозмук-төварыс жульмысис. Поплөн став пөдрасныкыс бара оржасис.

Вот Иван вылө өни поп да купеч өтвылыс сүдө сетисны. Воисны сүдөда ordө да вiсталөны, мыј сiзи i сiз, Иван најөс мырдөн жөктөдис. Сүдөаыс шензө:

— Ог-пө верит, мыј мортөс поғө мырдөн жөктөдны. Вай-нө, Иван, петкөдлы мен, кызи попөс да купечөс жөктөдiн?

Поп да купеч возвылыс кытчө сурө көртасисны, а сүдөда пукалө пызан саяс.

Пондiс Иван пөланөн ворсны. Поп жөктө, купеч жөктө i сүдөда жөктө. Сүдөда пызанас шарашитчiс да пызанас i быдсөн жөктө. Ставнысө ныр выланыс устөз бара жөктөдис.

Вот өни кујимөн-нын—поп, купеч да сүдөда нуөдiсны Иванөс сүдiтчыны цар дiнө. Норасисны царлы, мыј сiзи i сiз. Иван најөс мырдөн жөктөдис. Царлы фiвө лоi да шуө:

— Ог-пө верит, мыј мортөс поғө ас вөла вывти жөктөдны.

Сесса цар став семјанас i свитанас петис килчө вылас да Иванлы шуө:

— Вай-нө, Иван, петкөдлы, кызи попөс, купечөс да сүдөдаөс жөктөдiн. Верман-кө-пө жөктөдны, ог сүдiт, а он-кө вермы, журтө керышта.

Поп, купеч да сүдөда возвылыс агнысө столбө домалисны. Заводитис Иван ворсны ас пөланнас. Став матi гөгөрсә жуг-жагыс жөктө, поп жөктө, купеч жөктө, сүдөда жөктө, царлөн став слугаыс свитаыс жөктө i ачыс цар семјанас жөктө. Бара ставнысө жөктөдис ныр выланыс устөз. Цар горзө:

— Тырмас-пө, Иван, жөктөмысла став гыркпыщкөсөј пыркалис!

— Ме дор-кө сүдiтан, дугда ворсөмыс, а он-кө, кувтөғид жөктөда.

Цар повзiс да Иван дор сүдiтис.

Иван ағзылис царлыс нывсө да вежыс петис: „Оз-ө-пө тајө поғө бабапу вылө бостны“?

Вот Иван мунис базарө, нөбiс сес порспi, сесса локтис цар ныв өшиң улө да мөдiс ас пөланнас ворсны. Ачыс ворсө, а порспiыс жөктө. Ағзiс цар ныв порс жөктөдыс зонмөс, петис сы дiнө дај шуө:

— Вай-пө вузав мен тајө жөктыс порспитө. Уна-ө коран?

— Тајө-пө менам абу продажнөј, а заветнөј.

— Кущөм-нө-пө заветыс?

— Кына улөғид-кө-пө куштыслан, прөста сета.

Цар ныв куштысліс кіңа улōзыс, а Иван сы морōсыс аззыліс зарнїа пудпас. Бостіс цар нылыд порспітō да нуōдіс.

Вот коркō цар жуōртіс:

— Код-пō вермас вїставны, кōні царевналōн пудпасыс, сы сажō сїјōс верōссајō сета.

Локтіс Иван цар дїнō да шуō:

— Ме-пō тōда. Пудпасыс сылōн морōс вестас, кїңа улас.

Вōчны нїнōм. Колō царнылōс сетны Иван сажō, а царлы абу окота ассыс нывсō поп казак сажō сетны. Вот сїјō кутіс шуны:

— Менам нывлōн-пō ем мōд жōнїк. Кодныд коднытō верман-ныд, сылы і лоō невеста.

Важōдісны цар нывлыс мōд жōнїксō. Тушанас сїјō кујїм сыв судта, пелпомјасыс—печатнōј сыв пагтаōс, Иван сылы муртса пїзд-сōзыс лоō. Вот петїсны најō сїла бертны чїстōј полє вылō.

Багатырлōн сабланыс кыксыв куҗа, а Иванлōн пōлан кынзї нємтор абу.

Вот багатыр мōдіс Иван вылō зырсыны:

— Ме-пō тенō оҗї кїпыдōс вылō пукта, а мōднас ласкōбта да тōвјыв пōлышта.

А Иван шуō:

— Час-пō ме кувтōз војдōр ворсышта пōланōн.—І мōдіс Иван ворсны, а багатыр сы ворсōм вылō јоктыны. Сетчōз сїјōс јоктōдіс Иван, мыј багатыр, јона јоктōмла нырвылас угї. А Иван сесса аслас сабланыс-жō јурсō керыштіс.

Сесса бостіс да сар ныв вылō і гōтрасіс.

ВАЖ КОМІ ГЫЛАНҚЫВЈАС

1. ШОНДИ БАНӨЈ, ОЛӨМӨЈ ¹⁾

Шонди банөј, олөмөј,
Том олөмөј, том гажөј!
Том олөмөј, том гажөј,
Том пөра коллалөмөј!
дасквајт арөң быдмөмөј,
Кың ар пөра виччөмөј.
Јөктіг тырјі тувччөмөј,
Тувччиг тырјі јөктөмөј.
Векнi бортi ветлөмөј,
Паскыд борјын гажјөмөј.
дас лөсасті ветлөмөј,
да лампа туж талалөмөј.
Кың вит арөңыс воi,
да ас олөм вылө петі.
сумајті, мыј овмөдча,
да олөм надеја абу.
Ыжыд семјаө вөјі,
Керка челафөн тырi,
Воччинаыс төлк абу.
да вөрын удача абу.
Батлыс леч туж вузали
да сортовкаө медасi,
дасыс Кардорөң кывтли
да Јаруславө мөдөдчi,
Јаруславсыс бөр локті
да Богословө медасi.
Богословыс-кө ылын,
Јаруславыс ылынжык;
Јаруславас-кө сөкыд,
Богословас сөкыджык.
Уна вожа туж мунө,
Сөмын мунан туж абу,
Гортыс мунан туж абу,
Гортын олан туж абу.
Шонди банөј олөмөј

¹⁾ „Шонди банөј“—јөз костын ветлө уна вариантөн. Чукөртөма да гижөма дас-
квајт кымын вариант. Тани вәјөдам вариантјас, кодјасөс некытөн-на ез вөв печатајтлөма.

да став олөмөј вылөмөј.
Валыс валјө ветлөмөј
да прілукин бергалөмөј.
Небесаө сод абу,
Муө пырны роғ абу.
Ваө пыран—бес кутас,
Пуө кајан—жағөдча,
да сіјөн кокнідыс оз ло.
Шонді банөј, олөмөј,
Том олөмөј, том гажөј,
Том олөмөј, том гажөј,
Том пөра кольлалөмөј,
дасквајт арөғ быдмөмөј,
Јөктіг тырјі тувчөмөј,
Тувччиг тырјі јөктөмөј.
Кытчө сіјө колөма,
Колөма і бырөма,
Со верст сајсаң косөма,
Море сајө мунөма.

* *

*

Шонді банөј, олөмөј,
Том олөмөј, том кадөј!
Том олөмөј, том кадөј,
Ныв пөра кольлалөмөј.
дасквајт арөғ быдмөмөј,
Кығ ар пөра віччөмөј.
Јөктіг тырјі тувчөмөј,
Тувччиг тырјі јөктөмөј.
Кытчө бара колөма?
Кытчө сіјө бырөма?
Вічко чојө колөма.
Мыла сетчө колөма?
Жужыд-пө-өд і чојыс,
Сетчө сіјө колөма.
Јешщө кытчө колөма?
Згөвөр ајка звоз помө,
Мужік чорыд грөз улө.
Кытчө сетчө колөма?
Броткыс енка зуд улө,
Ајанывјас сін улө,
Ајанывјас сін улө,
да монјас лечыд кыв улө.
Јешщө кытчө колөма?
Інпөв жожө, пос улө,
Пача-карта туж костө.
Јешщө кытчө колөма?
Колөма і бырөма?
Шонді банөј, олөмөј,
Став олөмөј-вылөмөј.
Том олөмөј, ныв гажөј,

Том гажөн гажјалөмөј,
Дасквајт арөз быдмөмөј,
Кыз арөс виччыгөмөј,
Комын арөј—шөр немөј,
Квајтымынөј—нем помөј.

* *

*

Шонди банөј, олөмөј,
Том олөмөј, том гажөј,
Том пөра коллалөмөј.
Кытчө сјө колөма?
Абу-кө і вөвлөма?
Јі моз сјө сылөма,
Ва моз-пө визувтөма,
Чаг моз-пө кылалөма.
Кытчө сјөс ласөма?
Лыа бөжас ласөма,
Сетчө насыпајтөма.
Нөтчыд азывтөм вылө,
Нөтчыд перјывтөм вылө,
Нөтчыд сурлытөм вылө.
Шонди банөј, олөмөј,
Том олөмөј, том гажөј.
Јөктіг тырја тувччөмөј,
Тувччиг тырја јөктөмөј.
Кытчө бара колөма?
Колөма і бырөма?

2. КОҢӨРӨЈ ДАЈ ВАҢКАӨЈ

Коңөрөј дај Ваңкаөј,
Кытчө-жө те мөдөдчин?
Кытчө-жө те мөдөдчин?
— Куз тујпомсө жеңјөдны,
Паскыд тујсө векнөдны,
Тыртөм нопсө кокнөдны,
Килчө содјас лыддыны,
Јөз керкаыс наң сојны,
Шудөс корсны-тујавны.
Јөзлыс олөм азывны,
Коңөрөј дај Ваңкаөј,
Кытчө-жө те мөдөдчин,
Кодлы колін овмөстө,
Ассыд керка картатө,
Скөттө, кумтө, жытныктө?
— Важ керкаөј кіссөма,
Вылыс — вывлаң вожа-на.
Менам скөтөј—шыр да каң—

Ставыс шыглы кулісны;
Став олөмөс-вылөмөс
Кыскала ноп пыдөсын.

3. ЧОЖМӨР НЫЛӨЈ, ЧАБАНӨЈ

Чожмөр нылөј, чабанөј,
Мун-жө, мун вай те ме сая!
— Ме те сая ог мун, ог мун—
Льока тенад сінмыд тамыш!
— Пу туганө зөргөм вөсна
Менам сінмөј лоі тамыш.
— Чожмөр нылөј, чабанөј,
Мун-жө, мун вай те ме сая!
— Ме те сая ог мун, ог мун—
Льока тенад гөрбыд ыжыд!
— Мышкө менам гөрбыд туис
Сөкыд нопјас кыскалөмла.
— Чожмөр нылөј, чабанөј,
Мун-жө, мун вай те ме сая!
— Ме те сая ог мун, ог мун—
Льока тенад кокыд чукла!
— Куз тујпомсө жендөдигөн
Лоі менам кокөј чукла.

4. ВОЈ МОРЕ ДОРГАН КЫМӨР КЫПӨДЧӨ

Вој море дорган
Кымөр кыпөдчө.
Вөлөмкө, абу кымөр,
А пөрыс куш лебө.
Пөрыс куш лебө,
Том пөцаос ордөдө.
— Кушөј-пө, кушөј,
Мыј кывлін, азылін?
— Ме, кывлі азылі—
Чістом полеын
Кулөм морт кујлө.
А сетчө, сы дінө,
Кујім чікыш волывлө.
Өті чікышыс—
Мамыс-кө бөрдө:
Тувсов полож моз
Сінваыс візувтө;
Мөд-кө чікышыс—
Чој сылөн бөрдө:
Коска јувыв моз
Сінваыс візувтө;
Кожмөд чікышыс—
Гөтырыс бөрдө:
Сылөн сінваыс

6. МАТУШКА-ЛАПУШКА

- Матушка-лапушка, сөд межыд локтö.
- Ситатко, мілеңкој, мед-жө, мед, мед, мед,
- Матушка-лапушка, кілчө вылад-һин.
- Ситатко, мілеңкој, мед-жө, мед, мед, мед.
- Матушка-лапушка, керкавоғад-һин.
- Ситатко, мілеңкој, мед-жө, мед, мед, мед.
- Матушка-лапушка, пöлат улад-һин.
- Ситатко, мілеңкој, мед-жө, мед, мед, мед.
- Матушка-лапушка, волпас дорын-һин.
- Ситатко, мілеңкој, мед-жө, мед, мед, мед.
- Матушка-лапушка, уғны вöзжысö.
- Ситатко, мілеңкој, мед-жө, мед, мед, мед.
- Матушка-лапушка, кынöмөј висö.
- Ситатко, мілеңкој, паччөр дорö кај.
- Матушка-лапушка, паччөрад зев жар.
- Ситатко, мілеңкој, пöлат дорö вод.
- Матушка-лапушка, питор-һин-öд ем.
- Ак, те, бездомһича, мыј тајö вöчин?
- Матушка-лапушка, ас вылад вистав!
- Ак, те, бездомһича, мыј тајö вöчин?
- Матушка-лапушка, моң вылад вистав!
- Ак, те, бездомһича, моңыд-öд дөва!
- Матушка-лапушка, чој вылö вистав!
- Ак, те, бездомһича, чојыд-öд том-на!

7. ЫЛЫН-ЫЛЫН, ВА САЈЫН

Ылын-ылын, ва сајын
Выл Слөбөда тыдалö.
Выл Слөбөдаас-кө сен
Гажа горһича выјим;
Гажа горһичаас сен
Том дөва-пö дөвүјтö.
Сіјö том дөваыслөн
Том да міча ныв быдмö.
Том нылыслөн, міча нывлөн
Чужөм вылас алөј вір.
Сещөм-öд сіјö міча:
Вемөс аззывны он куж,
Вөтөн вөтавны он куж.
Веж луг вылас петас, да
Став туруныс копрасö,
Жужыд јаг вылас кајас, да
Став вөр пуыс һукласö,
Һукласö да копрасö.
Міча нылыс, дөва нылыс
Бөрдө дај шогалö:
Вөр пујас кыз һукласöны

Нывлы вес слава локтö.
 Лоö лок слава понда
 döвеч сажö мунны.
 Мед көт ескö döвеч сажö,
 Пöрыс сажö мунны.
 — Старикöј-пö, старикöј,
 Вај текöд кајлам кумад.
 Најö-тај і кајисны.
 Ічмонь посвозас коліс;
 Зöрјалис да зöрјалис—
 Нєкыс нинöм ез аззы.
 Килчö вылас-кö петіс,
 Зöрјалис да зöрјалис—
 Нєкыс нинöм ез аззы.
 Керка гөгөр гөгөртіс—
 Важ другыс воча сурі.
 Бөрдисны да бөрдисны—
 Зонь чышјан көтөдисны,
 Öтар-мөдар мунисны.
 Ічмонь кутіс бөр пырны,
 Öшиң дорас вичөдліс—
 Старікыс сен пішщалөн
 Кос выјоныс сурсöма.
 Ічмонь керкаас пыріс,
 да старіклөн лөсөдöма
 Квајт вожа пома ку плет,
 Непөштö-пö квајт вожа—
 Öкмыс вожа пома плет.
 Непөштö öкмыс вожа—
 даскык вожа молла плет.
 Квајт вожа плетсö бостіс,
 Кучкаліс да кучкаліс,
 Алöј вірыс ісковтіс,
 Пелпом выјöзыс леччіс.
 Öкмыс вожа плет бостіс,
 Кучкаліс да кучкаліс,
 Алöј вірыс візувтіс,
 Кос выјöзыс ісковтіс.
 даскык вожа плет бостіс,
 Кучкаліс да кучкаліс,
 Алöј вірыс сек леччіс,
 Кок чуң выјöз ісковтіс.
 Том ічмоньыс келдөдіс,
 Көкакань көдөз коліс.

8. МІЧА НЫЛÖС ПÖЛÖНІТÖНЫ ¹⁾

Пызан дорын міча ныв сулалö;
 Лабіч гөгөр сөд тотара пукалö;

¹⁾ Тајö—свадебнöј—хороводнöј сыланкыв. Сыланкылас нылöс ас вöла вывтыс
 верöссајö сетöмсö народнöј епöс сравнівајтö татарскöј нашествіјекöд.

Кощас улын Гурілык ²⁾ сулалө;
Ыргон сурон, ыргон сурон струбитоны;
Міча нылос пөлөнитоны,
Јөз муө-ваө нуөдөны-бостоны.
Міча нылыс-кө бөрдө, сінваөн мысгө,
Виқодлас-кө—бағыс локтө.

— Батө-пө, батө; вешты-жө, вешты!
— Нылөј-пө, нылөј, мыјөн-нө вешта?
— Батөј-пө, батөј, даc dođđa viқnad!
— Нылөј-пө, нылөј, сы дон он сулав.

Пызан дорын міча ныв сулалө;
Лабіч гөгөр сөд тотара бергалө;
Кощас улын Гурілык сулалө...

Міча нылос пөлөнитоны...

— Мамө-пө, матушка, вешты-жө вешты!
— Нылөј-пө, нылөј, мыјөн-нө вешта?
— Мамө-пө, матушка, медбур сборыкнад!
— Нылөј-пө, нылөј, сы дон он сулав!

Пызан дорын міча ныв сулалө;
Лабіч гөгөр сөд тотара пукалө...

Міча нылос пөлөнитоны.

— Вокөј-пө, вокөј, вешты-жө, вешты!
— Чојөј-пө, чојөј, мыјөн-нө вешта?
— Вокөј-пө, вокөј, воронөј вөвнад!
— Чојөј-пө, чојөј, сы дон он сулав!

Пызан дорын міча ныв сулалө;
Лабіч гөгөр сөд тотара пукалө...

Міча нылос пөлөнитоны...

— Чојөј-пө, чојөј, вешты-жө, вешты!
— Коңөрөј чојөј, мыјөн-нө вешта?
— Чојөј-пө, чојанөј, выль сарапаннад!
— Чојөј-пө, чојөј, сы дон он сулав!

Пызан дорын міча ныв сулалө;
Лабіч гөгөр сөд тотара пукалө...

Міча нылос пөлөнитоны...

— Моңөј-пө, моңөј, те көт-нин вешты!
— Уткаөј, ајаныв, мыјөн ме вешта?
— Моңөј-пө, моңөј, мелі кывнад көт!
— Нылөј-пө, уткаөј, ме-өд і ог лыст!

Пызан дорын міча ныв сулалө;
Лабіч гөгөр сөд тотара пукалө...

Кощас улын Гурілык сулалө;

Міча нылос пөлөнитоны;

Јөз муө-ваө нуөдөны-бостоны;

Міча нылыс бөрдө да сінваөн мысгө;
Виқодлас-кө—сылөн другыс локтө.

— другөј-пө, другөј, вешты-жө, вешты!
— Нылөј-пө, нылөј, мыјөн-нө вешта?
— другөј-пө, другөј да езыс чуңкыщнад!
— Нылөј-пө, мусаөј, сы дон он сулав.

²⁾ Гурілык—гөгөрвотөм кыв, өнја кадө сылөн вежөртасыс вошөма.

9. КАЗАН-ГӨРА

Jeжыд јусөј, мича нылөј,
Мыјла-нө те лөгасін?
Алі мөддөс лубітан?
Казан-гөра вылас-кө
Мекөд ветлам гулајтны.
Казан-гөра вылассө—
Быдсөн жежыд сакар јур.
Гырыс шорјас візувтөны—
Быдсөн сені гөрд віна;
Посні шорјас візувтөны—
Быдсөн сені сөз віна.
Ва дорас-кө візөдлан—
Быдсөн шөлкөвөј турун.
Пөле вылас-кө мунан—
Быдсөн сені дона із.
Сыркјалөмөн нылыс сек
Бөрдзис, пондис шуавны:
—Зонмөј, зонмөј, молодецөј,
Мыјла менө јөјтөдлан?
Ме Казан-гөра вылас
Ачым сен чужі-быдмі.
Абу сен сакар јурјас—
Ставыс віөм салдат јур.
Гырыс шорјас візувтөны—
Ставыс віөм салдат вір.
Посні шорјас візувтөны—
Ставыс салдатскөј сінва.
Казан јувыв дорөсас
Абу шөлкөвөј турун,—
А быдсөн салдатскөј јурсі!
Чістом пөле вылас сен
Абу өті дона із,
А быдсөн салдатскөј јурлы.
даскык мачтаөн,
даскык парусөн
Карабјас локтөны.
Карабјас вылас
Віөм морт шојјас.
Сені щөщ менам
Муса другөј кујлө.
Сетчө-кө-өд ме муна,
Сін выјөз тупкыгас
Бөрдөмысла да шогысла.

10. МЕ-КӨ ПЕТИ ГУЛАЈТНЫ

Ме-кө петі гулајтны,
Мича нылөс азылі—
Өшін дорас пукалө

да ми́ча куде́лсö печкö.
 Ме дума́јті гöтрасны.
 Батö ескö гöтралö,
 Мамö оз мун корасны—
 Менö салдатö ви́зö.
 Батö шуö: „Оз бостны“..
 Мамö шуö: „Бостасны“.
 Сереговас-кö муні
 да при́јом вылас ме пырі.
 Зев-тај уна јöзыс сен!
 Öтарас-кö ви́зöдлі—
 Ме коđ зо́лаыс абу;
 Мöдарас-кö ви́зöдлі—
 Ме коđ омöлыс абу.
 Ме дума́јті оз бостны,
 Кваті́тчі да бостісны.
 При́јом вывсыс-кö петі,
 Кабак ту́јлаң вескöдчі;
 Полшто́пка віна јуі;
 Пара вöвсö доđдалі,
 Јемдін Ыблаң вескöдчі;
 Војпука́нінö пырі;
 Жа́ж дорсыс гудöк бості.
 Гудöксö-кö, паскöді,
 да сывнысö-кö горöді:
 —Ој, нывјас, нывјас, нывјас,
 Муна-кö, гажтöм лоö.

11. РЫТ ПУКАЛІМ, ПУКАЛІМ

Р ыт пукалім, пукалім
 Поштöвöј домас.
 Гöні́тім да термасім
 Серегов при́јом вылас.
 Вот і Серегов гöра;
 доđдыс чеччім, разöдчім
 Роч кабакјасас.
 Быдсөн сені гөрđ пызан—
 Скатөртјас гөрđ дорöса.
 Бостім мі по-öтіку
 Курыд віна полуштоп.
 Кістыштім да јуыштім,
 Гажыс шогсö бöрынтім,
 Мыччім мерка-стопкаöн
 Лудежнöјјаслы,
 Лудöжнöјјаслөн сінныс
 Колмісны, гудыртчісны,
 Мі дума́јтім гажјавны
 Лудежнöјјас сінсајын;
 Роч нывјаскöд, аңјаскöд
 Ворсышты да сылышты.

Сõмын рекрут сõлõмтõ
Ез кыпõд вїна гажыд,
Ез кыскы-тај ывлаõ
Роч акаң-нывјас дїнõ.
Шондї банõј, олõмõј,
Том олõмõј, том гажõј!
Кытчõ бара нуõны?
Чõрт кї вылас нуõны.

12. МЕНСЫМ ШОГÕС ОН-НА ТÕД

Менсым шогõс он-на тõд,
Мамõј, дај матушкаõј,
Тенсыд быдтастõ, пїтõ,
Салдатõ-õд бостїсны,
да јурсõ брїтїсны
Рестантлыг моз.
доџџавлы-жõ, доџџавлы мен,
Баџушка-кормїлечõј,
Кыкнан воронõј вõвтõ;
доџџавлы-жõ, доџџавлы
Кыкнан зõлõтõј доџтõ;
доџџавлы-жõ мен кујїм кõлõкõлчїкõн
Вјатскõј дона мегыртõ;
Ступеңавлы-жõ менцõвõј сеџелкатõ.
Вõлõст гõгõр гõгõртам,
Тõдса сїктјас кыщовтам
да медбõрјаыс
дона рõд-вужкõд,
Быдман јортјаскõд
Ветла прõщајтчыны,
Ветла прõщајтчыны,
Чужан местакõд,
Став ас вõр-вакõд.
Ен жалїт, баџушка-кормїлечõј,
Сетлы-жõ, сетлы
Õтї лун кежлõ
дона вõвјастõ да сїјõс-заводтõ.
Он-õд јõзлы сет,
А ас пїыдлы сетан.
Ог-õд мун ме ворсны-балужтны,
Ассым јõј песны, јурõс пыркõдны;
Ог-õд мун кокнї нажетка вылõ:
Нуõны-тај, ыстõны
Чорыд грõз улõ—
Салдатскõј служба вылõ.

Kоди мен меджал,
 Kоди медлюбö,
 Мунис-тај сiјö
 Зев ылö-ылö;
 Нуис-тај сiјö
 Ассыс ласкөвöј кывсö.
 Колис мен сiјö
 Выл, езыс чуңкыщ.
 Лунын ме сiјöс
 Возчунын новла,
 Војын ме сiјöс
 Јурулö пукта.
 Göd војын садма—
 Ој, бөрда, бөрда.
 Асја-кө чечча—
 Сiнва бан мысса.
 Вöли-öd менам
 Кык пукөвöј пöдушка,—
 Ставыс-тај сiјö
 Сiнваон көтасöма.
 Вöли-öd менам
 Соболиннöј öддалö—
 да ез-тај-нö сiјö
 Менгым морöсöс шонты,
 Ез-тај-нö сiјö
 Нежнöј јajöс нежит.

ЖУРНАЛЫГ

	Лытбок
<i>Нобдінса Віттор.</i> Вој полус міјан!	3
<i>Н. Островскіј.</i> Бушковын чужысјас	4
<i>Вл. Латкін.</i> Рум.	28
<i>М. Шестаков.</i> Віж чіжк, вбјан!	35
<i>Нобдінса Віттор.</i> Мај первој лун.	40
<i>В. Лебедев-Кумач.</i> Сыв міјанлы, төлбј	44
Комі епосыс.	
Кысыс Кіпреј.	46
Поп казак да чбрт пблан.	49
Важ комі сыланкывјас.	52
Обложка вылын сілуэт О. Ж. Шмідтлбн.	

Редколлегіја: М. доронін, П. Шеболкін, І. Ізјуров.

Отв. ред. М. доронін.

Техн. редактор М. Шестаков.

Обложка художн. В. Полякова.

Главліт № 1603. Заказ № 1192. Стат. формат бумагі 62×94. 1/16. 4 печ. ліста.
60000 зн. в п. л. Тираж 1000 экз. Сдано в набор 7/VI-37 г. Подписано к печати 19/VI-37 г.

Типографія УМП, Коми АССР, гор. Сыктывкар, Дом печати.

Акт № 1937

Торја номераци донос 1 ш. 50 ур.

42134